026.1
L744v

VÅRA BARNS
NÖJESLÄSNING

AF

GURLI LINDER

VÅRA BARNS NÖJESLÄSNING

AF

GURLI LINDER

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
Alb. Bonniers boktryckeri 1902.

026.1
L744v

I.

Om den egentliga barn- och ungdomslitteraturen i förra tider var en ganska försummad mark på den litterära odlingens område, så har den i stället under de senaste årtiondena blifvit uppmärksammad och odlad i rikt mått, eller rättare öfvermått. Det har skrifvits och diskuterats om förströelseläsningens beskaffenhet, dess betydelse för och inflytande på den uppväxande ungdomen, om »den sorgfälliga beredningen af barnafantasiens näring», om de »olycksdigra följderna» af missgrepp rörande denna angelägenhet, särskildt om barn råka läsa en bok några år innan den för densamma som lämplig angifna åldern. Den ena så kallade »förträffliga barnboken» efter den andra har sett dagens ljus (egentligen är det nu blott dibarnen som sakna en för dem speciellt afsedd litteratur); skolbibliotek ha upprättats, och Fredrika-Bremer-förbundet tillsätter årligen en kommitté som äger att granska litteratur för att så i den viktiga frågan råda föräldrar och andra det uppväxande släktet bok-

490941

begåfvande varelser. Hvarje tidning som gör anspråk på att läsas af den bildade samhällsklassen ägnar vid julen en afdelning i sina litteraturanmälningar åt de nyutkomna barn- och ungdomsböckerna. En mängd föräldrar studera också med största samvetsgrannhet alla de anvisningar som gifvas dem och — äfven med risk att likna bonden som till slut för välmenta råds skull måste bära sin åsna — följa dem så slafviskt, som ägde de på detta område ingen som helst egen erfarenhet, omdöme eller individualiseringsförmåga att låta leda sig af. Och vår tids barn läsa också — jag vill ej säga *mycket*, men en *mängd*, jämfördt med förra tiders. Till och med ett folkskolebarn i våra dagar skulle nog le ett medlidsamt löje åt David Copperfields oupphörliga studium af »krokodilboken» tillsammans med den kära Pegotty. Och dock — månne ej denna bok grep in i hans utveckling starkare och djupare än någon af de för dem särskildt hopskrifna böcker som vår tids barn sluka göra i deras? Den blef för honom en bit af det gamla hemmet, af samhörighetskänslan och samlifvet med den trofasta, uppoffrande Pegotty — hon som in i sin sena ålder vårdade »boken» som ett det käraste minne. Med hvilka andra känslor satte ej David Copperfield en gång den boken i handen på sina barn, än en nutida fader åt sina öfverlämnar den senast utkomna, af alla auktoriteter erkända barnboken, hvars innehåll är honom själf fullständigt obekant.

Och tänk på de stackars små barnen i det gamla Grekland, som ej ägde spår af litteratur för sin egen privata räkning, utan fingo nöja sig med bland annat Homeros' härligt utmejslade guda- och hjältegestalter!

Dock menar jag ej, att en speciell barn- och ungdomslitteratur icke har ett visst berättigande. Men det synes mig, att densamma, både hvad beskaffenheten och mängden beträffar, nått en utveckling som i flera afseenden kräfver ett *gif akt.*

Jag nämnde, att det endast är dibarnen som sakna en för dem särskildt afpassad litteratur; redan koltbarnen äga en sådan, och det naturligtvis med allt skäl; jag skyndar att tillägga, att vi i vårt land äro nog lyckliga att inom den litteraturen äga alster som man ej kan önska sig bättre. Är det sant hvad som för trettio år sedan skrefs om denna litteratur, att »på intet område i förhållande till försökens mängd de lyckade äro så fåtaliga», så äro vi nu oändligt mycket bättre försedda. Alltsedan Jenny Nyström, Nanna Bendixson och Joh. Nordlander här bröto väg, med Barnkammarens bok, Skogstomtens saga och Svenska barnboken, har detta litteraturområde riktats med förträffliga saker, bland hvilka kulmen hittills uppnåtts af O. Adelborgs Blomsteralfabet och Blomstersiffror, Anna M. Roos' visor och sagor samt Elsa Beskows Puttes äfventyr i blåbärsskogen. Det har yttrats: »Leksakernas plats intages så småningom af bilder- och barnböcker.» Jag anser, att här ofvan nämnda

böcker, genialiska som de äro, böra få plats redan bredvid leksakerna, räknas till de bästa bland dessa. Till hur mycken roande lek kan ej just till exempel Puttes äfventyr ge anledning — till en hel serie dramatiska föreställningar i barnkammaren. -- Här torde ock vara platsen att uttrycka ett varmt erkännande åt fru Tegnér för den betydelsefulla insats hon gjort för barnkamrarnas befolkning genom »Sjung med oss, Mamma». När få vi en *godtköpsupplaga*, innehållande de mest populära bland visorna i hennes präktiga samling?

Men låt oss då i all rimlighets namn, när vi äro så förträffligt utrustade själfva, slippa öfversättningar och bearbetningar af dåliga utländska alster, dessa ohyggliga företeelser med banal text och underhaltiga illustrationer, med tyska flaggor och engelska plumpuddingar! Ett allt annat än tilltalande påhitt är den utfasonering i form af hus, människor och djur, med hvilken en del af dessa importerade böcker äro försedda. Den kan i sanning ej bereda barnens fantasi någon högre flykt och saknar för öfrigt hvarje förnuftigt ändamål.

»Men dessa böcker ställa sig så billiga», invänder man. Ja, det är sant; men dels böra barnen här vänjas vid kvantitativt litet, men af yppersta beskaffenhet, dels skulle nog i flera familjer den nödvändiga sparsamheten mången gång kunna anbringas på en lämpligare post än just bokinköpens. Mycket godt kunna våra för-

läggare här verka genom att i långt större utsträckning än hittills föranstalta om billighetsupplagor i synnerhet af de böcker, af hvilka de redan skördat vinst.

Komma vi så till sagoperioden! Sagans ingripande betydelse för barnets fantasi och känslolif är numera en allmänt erkänd sanning, ja, så erkänd, att fråga torde vara, om den ej ännu en gång behöfde komma under diskussion, åtminstone så till vida, att de barn som ej förstå sig på sagor — ty sådana barn finnas verkligen — kunde ha utsikt att trots detta betraktas som normala barn och en förhoppning att deras fantasi- och känslolif ändå kan utvecklas. Under den tid sagan suttit i högsätet, torde erfarenheten ha visat, att äfven inom den allmänt erkända sagolitteraturen finnas högst betänkliga alster, som icke kunna vara sund näring för en frisk barnafantasi.

Ellen Key har i Barnets århundrade på ett förträffligt sätt klargjort, hvilka sagans egenskaper det är, som göra den så njutbar för och älskad af flertalet barn. Jag hänvisar till hennes framställning samt till hennes uppgifter om hvad vi på detta område ha att tillgå. Endast två iakttagelser vill jag i detta sammanhang nämna. Ellen Key säger, att det finns nästan inga sagoberättare som så helt fängsla barnen som gamla barnjungfrur. Jag tror detta är sant. Men de gamla trofasta barnjungfrurna äro själfva snart en saga, och äfven det gamla hederliga sago-

berättandet löper fara att bli en saga blott från mors och mormors tid. Med andra ord: vi lida betänklig brist på goda sago*berättare;* vi ha i bästa fall goda sago*föreläsare.* Hvad som mest fängslade barnen vid de gamlas förtäljande var, tror jag, det intryck af absolut vederhäftighet det ingaf; de trodde själfva på sagan; de ägde i sin egen uppfattning den naiva omedelbarhet, hvarur densamma framsprungit. Men de som nu förtälja sagor söka ersätta den felande omedelbarheten och intuitionen med en konstlad naivitet. De anse, att barnets ståndpunkt är en som de behöfva *sänka* sig till; de berätta liksom *upp-ifrån,* och deras framställning förlorar därigenom just den tjusningsfulla stämning som tränger till djupet af, griper och fängslar barnafantasien.

Är det månne för öfrigt ej numera det vanliga, att mödrarna direkt ur boken föreläsa sagan för de små? Är denna *väl* skrifven och blir den *väl* läst, så beredes ju äfven på det sättet barnen ett nöje genom sagan. Men samma innerlighet i uppfattningen, samma förväntansfulla glädje, som när modern med barnet i sitt knä, med sin blick hvilande i barnets blick, *berättar* sagan, åstadkommes icke genom läsningen. Lyckliga de barn som föras in i sagans rosengårdar af en moder, mormor eller farmor som kan konsten att berätta. De härliga frukter, mognade i hennes undergörande fantasi, som Selma Lagerlöf räckt oss i Gösta Berlings saga, de satte knopp och slogo ut i blom då hon vid sin farmors knä

under de långa vinterkvällarna i det gamla värmländska hemmet lyssnade till de underbara sägner och äfventyr den gamla hade att förtälja.

Sådana barn *läsa* nog också i sinom tid sagor i mängd, men de rusa ej igenom dem halflästa, halfuppfattade, sluka dem icke. Ty den vana att klart och djupt uppfatta som de erhållit genom den berättade sagan följer dem sedan vid läsningen. Genom att det *muntliga* förtäljandet en tid ersätter boken och ej alldeles upphör, när den inträder, hindras just den flyktighet som alltid finnes i barnanaturen att göra sig gällande på bekostnad af det likaledes starkt framträdande begäret af djupt och enhetligt tillägnande — en flyktighet som mer än tillräckligt näres genom den mångfald af olika intryck som tillföres barnasjälen och mången gång, af ren självbevarelsedrift, tvingar den att gå på bredden i stället för på djupet vid upptagande af det mångartade innehåll som bjudes den. *Låt oss därför uppodla den gamla konsten att berätta sagor.* Några sådana väl samt om och om igen berättade gripa barnens fantasi med omedelbarhetens styrka mer än tjogtals förelästa. När sedan barnen själfva få sagoböckerna i hand, låt dem då ofta få läsa högt ur dem. Skicka ej alltid bort dem i en vrå med deras sagbok, utan låt dem känna, att ni tillsammans kunna njuta af den lästa sagan lika väl som af den berättade. Låt barnen inte så fort de kunna stafva sig fram få den föreställningen att läsning är något som

ovillkorligen söndrar familjen, en förströelse, i hvilken de olika medlemmarna aldrig kunna finna något gemensamt.

Ett par ord om sagoböckerna! Det finnes på detta område redan så många skatter af förstklassigt värde, att man bör ha rätt att tillropa en mängd moderna sagoförfattare ett kraftigt halt! Det händer och kommer väl alltjämt att hända hvar tredje, fjärde mamma eller tant att hon då och då lyckas fabricera en visa eller en saga. Men låt dessa alster i all barmhärtighets namn stanna inom familjekretsen med allt det affektionsvärde de kunna äga för densamma och fördärfva ej bokmarknaden med dessa underhaltiga, i bästa fall medelmåttiga anrättningar af andlig barnaspis. För öfrigt står det fast, att de sagor som leda sina rötter ned i folkens barndom, som framsprungit just ur de egenskaper, hvarmed barnet uppfattar dem, bli de för detsamma naturligaste och således de barnet bäst tillgodogör sig. Må det tillåtas mig att här citera hvad Geijerstam säger i företalet till sin förträffliga samling *De gamla goda sagorna*. »Den omständigheten att jag på ett alldeles särskildt sätt kom ihåg dessa sagor, erinrade mig hvarje detalj så lefvande som man eljes endast gör med det bästa man upplefvat tycktes mig gifva vid handen, att dessa sagor måste äga en alldeles särskild lifskraft.»

II.

Med barnets inträde i skolan kommer dess nöjesläsning in i ett annat stadium. Den röner inflytande af skolan och kamraterna, och barnet lär sig draga en mycket skarp gräns mellan skolböcker och »roliga böcker». Visserligen läsas ju af de senare äfven i skolan. Flerstädes ha till exempel i de lägre klasserna Robinson Crusoe och delar af Topelii Läsning för barn undanträngt läseböckerna. Vi stå ej längre på den ståndpunkten att vi, som en ärad pedagog skref för ett trettiotal år sedan, anse dem »fylla just de fordringar vi ställa på en god ungdomsläsning och höra till det värderikaste som vår tid i detta hänseende skänkt ungdomen» samt »vara ett af de kraftigaste medlen att leda de ungas läsning i en riktning som skänker nytta utan ansträngning och nöje utan feberyra och öfvermått.» Nåja, det har väl ännu aldrig fallit någon in att misstänka läseboksstudiet för att vålla någon feberyra! Men vi äro lyckligtvis och voro äfven för trettio år sedan bättre utrustade, än att

läseböckerna äro det värderikaste vi ha att bjuda ungdomen i litteraturväg — både öfvermåttet och feberyran kunna ändå undvikas! Dessa sammanställningar af »nyttig och roande läsning, lämpad efter barnens ståndpunkt» hafva, hur ofelbart de än varit ordnade efter pedagogiska regler, visat sig sakna den lefvande ande som ensam är i stånd att väcka och fängsla barnens intresse så, att innehållet blir verkligen fruktbärande för deras tanke- och känslolif. Orsaken till att detta mål förfelats torde vara att söka i själfva *principen*. Ty hur få en lefvande ande i alla dessa olikartade »bitar» utan allt organiskt sammanhang, utbrutna och hopplockade från de mest skilda områden och sedan kaleidoskopartadt ordnade? Vederbörande själfva ha också i dessa dagar afgifvit en pedagogikens inkompetensförklaring på detta område, då de vändt sig till Selma Lagerlöf med begäran att hon skall åstadkomma en geografisk läsebok för skolans lägre klasser. Glädjande nog har den genialiska författarinnan åtagit sig värfvet. Skall någon lyckas, så är det väl hon, som i den psykologiska blickens ovanliga skärpa och den klassiska framställningskonsten äger så stora förutsättningar, hon som med sin skildring af Etna så oemotståndligt lockade den lille Gaëtano. Meningen lär vara att lämna en annan författare uppdraget att skrifva en motsvarande historisk läsebok. Hvarför ej förmå Selma Lagerlöf att åtaga sig äfven det uppdraget — hon som själf varit en utmärkt lärarinna i historia

och således äger till och med pedagogiska förutsättningar för uppgiften — och på så sätt uppnå en helgjutenhet som eljest ovillkorligen går förlorad. Ty det finns blott en Selma Lagerlöf!

Jag nämnde att Robinson Crusoe i många skolor användes som läsebok. Sanningen kräfver, att jag äfven nämner att flertalet af de barn som på det sättet göra bekantskap med den boken ej omfatta den med tillnärmelsevis samma entusiasm som förra tiders barn. Orsaken härtill ligger naturligtvis i den oundanröjbara omständigheten att rolighetsboken på samma gång skall vara material för öfning i innanläsning. Äfven en del af den tråkighet som präglar läsebokstudiet bör väl rättvisligen sökas just däri att barnen ej fullt behärska innanläsningskonsten. Det ytterst långsamma fortskridandet, de oupphörliga omtagningarna och det minutiösa sönderplockandet af innehållet äro allt saker ägnade att trötta uppmärksamheten och slappa intresset. Mången gång har jag, när jag frågat barn om de tyckt om att läsa »Robinson» i skolan, fått det svaret: »Nej, för vi hinner aldrig nå'n vart,» eller »Det blir så ledsamt med alla förklaringar». Naturligtvis läsa barnen på egen hand slut boken, långt innan de äro färdiga med den i skolan, men det är ju ej ägnadt att minska nämnda olägenheter. Enligt min mening är »Robinson» för lång för att med fördel användas som öfningsbok vid innanläsningen. Jag tror »Topelius» lämpar sig vida bättre. Men det har sagts mig,

att den ej erbjuder ett tillräckligt antal »svåra ord».

Med barnets inträde i skolan utsättes dess fria läsning för tvenne skadliga påverkningar. Vare därmed icke sagdt, att det här är skolan som egentligen bär skulden. Närmast är denna att söka i barnlitteraturens beskaffenhet och den »allmänna meningen» eller rättare bristen på mening i denna fråga, hvilket gör att hela saken behandlas alltför summariskt och lättvindigt.

De tvenne skadliga påverkningarna åstadkommas dels genom *anbringandet af en falsk hufvudsynpunkt vid ordnandet af ungdomens litteraturläsning*, dels genom en till följd af denna synpunkts tillämpning gjord *nivellering*. Jag hoppas kunna i min följande framställning bevisa, att jag har rätt i detta påstående.

Så länge denna angelägenhet varit föremål för iakttagelse har naturligtvis frågats: »Hurudan skall barnens förströelseläsning vara beskaffad?» Och svaret har förstås alltid blifvit och blir, från hvilket läger det än kommer, att den skall vara af yppersta beskaffenhet, i besittning af alla de högsta fullkomligheter, befriad från hvarje den minsta lilla bacill, som kan misstänkas förorena barnens andliga organism. Det är i frågan om hvilken litteratur är den yppersta att sätta i barnens händer som meningarna äro så olika. Den pedagog jag förut citerat säger om ungdomsläs-

ningens beskaffenhet: »Hon skall bjuda ett godt innehåll i en skön form, och hon skall vara *pedagogisk*, det vill säga lämpad efter den unge läsarens ståndpunkt». Äfven med fara att anses hysa en ytterst kättersk åsikt vill jag häfda den meningen att det är denna sista fordran, så som den uppfattats och omsatts i praktiken, som kommit mest ondt åstad. Detta ideliga lämpande har fört oss fram till det missförhållandet att för åldern 8—18 år, den tid då själen är mest mottaglig för intryck, minnet kraftigast utveckladt, fantasien friskast och rörligast, kräfts och uppstått en *speciell barnlitteratur, utan fäste i den äldre och utan allt samband med tidens kraftigaste litterära strömningar*, och att den åsikten blifvit tämligen allmän, att med några få undantag *endast denna litteratur är den för uppväxande ungdom lämpliga.*

Det ansågs visserligen att de »belærende» böckerna, mest öfversättningar, om änglalika eller afgrundssvarta barn med ofelbara föräldrar eller utkastade i världen bland idel bofvar och banditer, trots den rogifvande etiketten »berättelse för snälla barn», ingalunda tillfredsställde barnens läslust. De ägde, dessa böcker, framför andra egenskaper den af tråkighet, en last hos hjältar och hjältinnor i barnböcker. Man förstod, att dessa färglösa, opersonliga, opsykologiskt framställda bokbarn hörde till det slag, om hvilka madame Pape-Carpentier så träffande yttrat: »Enterrezle; il est mort».

Som yttersta motsats till dessa söndagsskoleböcker stod ett *visst slag* gamla indianböcker — en titel som ännu får tjäna som tilldragande skylt för framställningar af långt tamare beskaffenhet. Också fann sig en ung man för ett par år sedan föranlåten att i Svenska Dagbladet protestera mot nutidens indianberättelser, som så litet motsvarade hans barndomskärlek på detta område, böcker där det till exempel skildrades hur ett stackars offer bundet till händer och fötter, med afskurna öron och utstungna ögon, ändå fann följande medel att förolämpa sin motståndare: »Nu skall ni få mitt sista ord, sade han, och därmed bet han af sig tungan och spottade ut den i ansiktet på honom.»

Det må sägas till deras berömmelse som för ett par årtionden sedan togo till orda för barnlitteraturens reformerande, att det lyckades dem att i afsevärd mån rensa marknaden från båda dessa slag onaturliga barnböcker. Hvad indianböckerna beträffar torde dock deras dåliga inflytande ha åtskilligt öfverskattats. De pojkar som slukade dem blefvo väl inga vidunder i grymhet och hämndkänsla, och deras äfventyrslust hindrade dem ej att med lätthet foga sig i normala samhällsförhållanden. Till dessa rafflande indianböcker räknar jag naturligtvis icke Coopers och Marryats med fleres romaner.

Kravet på att få böcker som handlade om verkliga barn i deras hvardagslif — man utgick nämligen från den missuppfattningen att barn

företrädesvis skola underhållas med historier om sina likar — har alstrat en riklig, jämnstruken litteratur af denna sort. Uppslaget gafs af J. C. von Hofsten och Amy Palm genom Barnen på Kullersta och Barnen på Broby, böcker som äga det berättigade och erkännansvärda, att de handla om *svenska* barn, hvilkas lif skildras på ett okonstladt sätt i ett enkelt och naturligt språk.

Men den framgång dessa böcker rönt har emellertid förledt åtskilliga att i original och öfversättningar efter det en gång gifna receptet duka upp en mängd varierande anrättningar, afpassade för olika åldrar. Receptet anges af märket *N. B.* i följande ordalag i en anmälan i Aftonbladet af en af dessa barnböcker:

»Tag fem små odygdiga barn, ett fattigt snällt dito, två tanter, tre farbröder (hvaraf en helst rik), en utfärd *med* och en *utan* lof samt ett par smärre olyckor; blanda allt väl tillsammans med en handfull pengar och en nypa fattigdom samt irör då och då under vispningar några välskötta dockor, ett par sidenskärp samt en och annan hvit klädning. Allt blandas väl samt hälles att stelna i en vanlig slät form. Anrättningen, som är synnerligen lättsmält, serveras prydd med nätta krumelurer, pressade genom så kallad sockertratt.» Och N. B. tillägger: »Vår öfvertygelse är, att dessa småflickhistorier med deras bagatellartade innehåll äro till mera skada för ett sundt barnasinne än hvad till och med läsningen af en »dålig» bok kan

vara. Mot den senare uppreser sig nämligen barnens medfödda moraliska känsla, under det att de stå fullkomligt vapenlösa gentemot dessa till utseendet oskyldiga berättelser, hvilka emellertid fylla deras sinnen med smått, hvardagligt kram som så småningom gör dem oemottagliga för högre skönare intryck.

— — Det hvilar öfver hela språkbehandlingen ett drag af tarflighet som verkar ytterst nedstämmande. Aldrig ett vackert, poetiskt ord, aldrig ett högstämdt uttryck — men däremot många platta sådana, för att ej tala om denna skolslang, som är ful i barnets mun, men ändå fulare, när den förekommer i tryck i barnens böcker — — — För resten veta vi väl, att det är en lönlös kamp vi här föra — dessa böcker komma alltid att i rik mängd finnas och gå åt och komma alltid att med begärlighet slukas af slappa små flickor, som känna det godt att ej behöfva släppa till så mycken fantasi som läsningen af en ärlig, grann folksaga skulle kosta dem.»

På detta sätt har grundvalen för barnens, särskildt flickornas, förströelseläsning blifvit en serie *snömosböcker*, som förflacka deras fantasilif, göra deras litterära smak fadd och intetsägande och framför allt komma dem att på ett tanklöst och lättjefullt sätt förslösa största delen af den i sanning knappt tillmätta tid som skolarbete och andra plikter lämna dem öfrig till litteraturläsning. En anmälare skrifver, på tal om dessa böcker: »Om dem är hvarken godt eller ondt att säga. Kunde man göra det senare, skulle

man ovillkorligen känna sig mera tillfredsställd, ty man har en bestämd känsla af att de ej gagna, dessa böcker, ehuru man ej kan påvisa en enda direkt skadlig rad i dem. I alla händelser börja vi få alltför många af dem. Barnen få ett alldeles för stort och för den skull högst ytligt umgänge genom alla dessa Lisor, Annor, Gretor, deras pojkmotsvarigheter och respektive mammor och pappor, mostrar och fastrar, tanter och kusiner i långa rader. De göra intryck alla dessa böcker af saffransbullar med socker på. Men det är ej nyttigt för barnen att oupphörligt andligen näras med saffransbröd; det förflackar deras fantasilif.» Det är böcker om små själar, med små fel, små förtjänster, begränsade synpunkter, samtagna medelmåttor, som aldrig kunna göra djupa, varaktiga intryck på barnen. De bli för sina jämnåriga visserligen ganska behagliga lekkamrater för en stund, men glömda lika fort som leken, aldrig vänner för lifvet.

Och så — och detta anser jag vara en hufvudanklagelse mot dessa böcker, de må vara svenska eller engelska — vända de sig nästan uteslutande till *öfverklassens barn.* Annat är det med folksagor och andra sagor, historiska skildringar från vårt eget och andra länder, vår gamla och nya svenska diktnings bästa verk, för öfrigt äfven indianböcker och många andra; de kunna lika väl glädja och fylla med höga, vackra bilder fantasien hos ett fattigt barn, som blott äger intellektuella förutsättningar att tillägna sig dem.

Men hur kan man begära att de skola få något för sin själ, för sin fantasi, sitt känslolif af skildringar från öfverklassbarnens hvardagslif, äfven om där idkas välgörenhet mot små fattiga barn. Hvad glädje ha de af beskrifningar om utfärder, födelsedagsbjudningar, tablåer, dockor och toaletter etc. som aldrig komma inom deras egen erfarenhet? Ha vi rätt att hufvudsakligen rikta våra barns intresse på sådana klasskillnadsböcker?

Oändligt svaga äro dessa snömosböcker i karaktärsteckningen. Där saknas hvad som är så ägnadt att slå an på ungdomen, *karaktärens inre sanning*, det organiska sammanhanget mellan personernas upplefvelser och deras utveckling. Bland de aktningsvärda undantagen i detta afseende må här nämnas Mina pojkar af Geijerstam. Den innehåller ju äfven mycken »Dichtung», men den är alltigenom, som författaren själf en gång yttrade, »byggd på pojkarnas karaktärer»; och dess förmåga att fängsla sina små läsare längre än stunden tog sig ett vackert uttryck i den lilla episoden, då en pys vid underrättelsen om fru Nennie af Geijerstams död storgråtande förkunnade: »Nu ä' Olles och Svantes mamma död». Vidare ha vi I Sommartid af A. Fahlstedt, På egen hand af E. Beckman samt den förtjusande norska lilla barnboken Smaapigernes bog af Aagot Gjems Selmer samt de hurtiga böckerna om Yrhättan och Ewalds Min lille dreng — för att nu nämna några bland de tämligen sällsynta undantagen.

Denna svaghet i karaktärsteckningen är ej så att förstå, som om bokens *moraliska* syfte någonsin skulle lämnas ur sikte. Hvarje liten förseelse, hvarje litet drag af mänsklig svaghet eller afvikelse från »den slagne Landevei» beifras och afstraffas i sidlånga, tröttande redogörelser. Ofta äro de skildrade förseelserna af den beskaffenhet, att man innerligt väl förstår, om barnen som begå dem i ungdomlig lifslust upprepa dessa Karins ord i Heliga Birgittas pilgrimsfärd: »Gud vill alltid som du, mor, men när jag får dina grå hår, kommer han nog att vilja som jag.» Hur mycket sannare, vackrare och barnahjärtat mer gripande än dessa långa moraliska utläggningar äro ej dessa tre enkla rader ur En yrhättas dagbok, hvilka Inger Johanna skrifver ned, sedan hon fuskat i skolan: »Då jag kom hem, berättade jag alltsammans för mor. Det blir så mycket lättare att bära allting, när jag berättar det för mor.» Här skiner ej det belærende skelettet igenom; barnen märka ingen afsikt som förstämmer; de förnimma en ton af samklang med det djupaste och bästa i sin egen själ: det odelade förtroendet för mor! — I en engelsk barnbok, Skattgräfvarna, låter författaren en pys på fjorton år berätta sin och sina syskons historia, och han lägger i företalet följande ord i den lille krönikörens namn: »Jag har ofta tyckt att om de, som skrifva böcker för barn, visste litet mera, så skulle det vara bättre.» Tänkvärda ord!

Frånvaron af verklig karaktärsteckning i barn-

böckerna — så till exempel äro föräldrar och andra »stora» aldrig människor utan ofelbaringar — gör, att ungdomen genom dem inbjudes till *slarfläsning*. De sluka den ena banala skildringen efter den andra för att se hvad som skall hända och uppfostra sig därigenom till en smakriktning, som i framtiden gör dem till andefattiga, förytligade läsare af litteratur med samma epiteter, dussinromaner och följetongslitteratur, efemära alster af tredje, fjärde rangens författare. Betecknande för den flacka barnlitteraturen är, att barnen glömma innehållet nästan lika fort som de läst boken och minnas den blott genom tjockleken och pärmens utseende. »Jag minns inte; jag skall titta efter», får man mången gång till svar på frågan om vederbörande läst den eller den boken. Men hvilken brist på verklig behållning dylik läsning lider af och hvilket dåligt användande af tid och intresse den vållar är självklart. Fråga barn som läst till exempel Fältskärns berättelser, Nialsagan, Djungelböckerna, Singoalla, Jerusalem, Dickens' och Scotts romaner — för att ur mängden gripa några exempel af olika slag — huruvida de minnas, om de läst dem eller ej!

Till sist ett par ord om den mestadels underhaltiga språkbehandlingen i denna ungdomslitteratur! Antingen ett pjollrigt eller ett uppstyltadt språk, i båda fallen konstladt och onaturligt samt mycket inkorrekt! Särskildt har öfversättningslitteraturen haft att uppvisa språkligt mycket då-

liga alster. (Här har dock på de senare åren inträdt en stor förbättring. I det afseendet har Fredrika-Bremer-förbundets bokkommitté gjort ett godt arbete.) Barnens naturliga sunda språkkänsla förvanskas; och de få sedermera vid kriaskrifningen i skolan sota för en språkbehandling som genom barnböckerna trumfats in i dem. Man bör ej undra på den lilla flicka, som trodde det vara höjden af korrekthet att skrifva: »Skullen I viljen komma till oss?»

Naturligtvis är det ej min mening att den speciella barn- och ungdomslitteraturen bör *i sin helhet* slopas från »barnens bokhylla», men det är den stora proportion den där intager som bör högst betydligt reduceras och dess underhaltiga och en stor del af dess medelmåttiga alster bringas att dö ut af brist på uppmuntran. Det är den nivellerande inverkan på ungdomens litterära bildning, hvilken genom densamma utöfvas, som bör upphäfvas. I stället är det nu *särskildt denna litteratur* som är föremål för välvillig uppmärksamhet och som föräldrar anse att de *i hur stora kvantiteter som helst* kunna sätta i ungdomens händer. Det är i synnerhet flickornas nöjesläsning som på detta sätt tillgodoses. De särskildt för pojkar afsedda böckerna äro, om ej djupare, så åtminstone friskare och kraftigare; och pojkars föraktfulla tal om »flickböcker» äger ett berättigande som kräfver uppmärksamhet. Ty visst är, att *ju högre litterärt och kulturellt värde en ungdomsbok* — liksom öfver hufvud taget

hvarje bok — *äger, ju svårare låter den etikettera sig som lämplig läsning för det ena eller andra könet;* den läses med lika stort nöje af gossar och flickor. Tänk exempelvis på Coopers romaner, som anses företrädesvis tilltala äfventyrslystna pojkar, hur mycken glädje bereder ej studiet af dem äfven flickor. Jag tror, att det påståendet är alldeles grundlöst att »i synnerhet för den mognare ungdomen könet må öfva något inflytande vid valet af böcker». Möjligen kan någon hänsyn tagas till denna synpunkt vid den period då pojkarna äro som värst indianbokslystna, men ej heller längre.

På den nämnda nivelleringen utöfva kamrater ganska mycket inflytande. Uppväxande ungdom, äfven den som i hemmen har tillgång till bättre litteratur, vill främst läsa den bok för dagen som »alla i klassen» läst och funnit så »förtjusande» eller så »bussig», och på så sätt bli dessa mer eller mindre banala böcker modelitteratur, som det hör till god ton inom klassen att ha reda på.

Den falska synpunkt och den nivellerande inverkan som genom densammas tillämpning tillskyndas ungdomens litteraturläsning är den, att *tills barnen uppnått ungefär 18 år bör, med några få allmänt erkända undantag, såväl det egna landets vitterhet som världslitteraturen af dem*

lämnas oberörda och det område som för deras räkning således bör granskas är *den speciella barn- och ungdomslitteraturen.*

Denna synpunkt kan naturligtvis icke vara Fredrika-Bremer-förbundets bokkommittés, men därigenom att densamma, utan att på ett oförtydbart sätt angifva denna sin begränsning af uppgiften, ägnar sin uppmärksamhet hufvudsakligen åt nyss skärskådade grupp, har den gifvit anledning till att nämnda synpunkt så allmänt tillämpas. Förbundets bokkommitté är den mest anlitade auktoriteten, när det gäller en mängd samvetsgranna föräldrars inköp för barnens bokhylla. Det är därför att beklaga, att den ej tagit *uppgiften i hela dess vidd utan endast en del däraf*, och ändå beklagligare, att en hel mängd godt folk tror, att i denna del ligger hela uppgiften, och slå sig till ro i den tron att när de blott år efter år köpa de af kommittén som lämpliga proklamerade böckerna, så ha de på ett oklanderligt sätt dragit försorg om sina unga telningars litterära bildning.

Hur olika de två synpunkterna, den här nämnda och dess motsats, ta sig ut tillämpade till ytterlighet, synes mig bäst exemplifieras genom att till jämförelse med hvarandra framställa hvad Fredrika-Bremer-förbundets bokkommitté å ena sidan, Ellen Key å den andra anse som lämplig litterär kost för normala tolfåringar. Då E. K. här naturligtvis nämnt de böcker som hon anser bland alla de hon då läste ha gjort det djupaste

intrycket på henne, och hennes förteckning således kan betraktas som en urvalslista, torde jämförelsen bli korrekt, om man hämtar den andra partens material från den af bokkommittén utgifna »Böcker i urval från Fredrika-Bremer-förbundets boklistor». Denna lista upptager för barn 9—12 år följande böcker.

Anderson, H., Norska konungasagor.
» » Grekiska sagor.
Combe, T., Klöfverbladet.
Hauff, W., Sagor.
v. Hofsten, J. C., Barnen på Kullersta.
» » Barnhistorier.
» » Ny samling barnhistorier.
Kerfstedt, A., Glädjens blomster.
» » Små och stora
» » Bland fält och ängar.
Marshall, E., Rex och Regina.
Mark Twain, Prinsen och tiggargossen.
Meade, L. T., Pappas gosse.
Rolfsen, N., Bilder ur djurlifvet i Norden.
Spyri, J., Heidi eller den lilla schweizerflickan.
» » Heidi visar hvad hon duger till.
Topelius, Z., Läsning för barn IV, V.
Villamaria, Elfvalek, Sagor.
Yonge, Ch., Den lille hertigen.

Ellen Key yttrar:

Våra klassiska författares bästa dikter böra alla finnas redan på barnens bokhylla, och de

skola i full frihet få suga musten ur dem såsom jag och åtskilliga af mina jämnåriga redan före tolf år gjort ur Tegnér, Runeberg, fru Lenngren, Atterbom, Geijer, Nicander, Dahlgren, Fr. Bremer med flera. Hvad mig själf angår hade jag dessutom före tolf år läst åtskilligt af Schiller, Goethe och Wieland, Humboldts resor med mera, på tyska, en stor del af W. Scott, Shakespeare, Macaulay, Dickens och andra engelska författare i öfversättning samt åtskilliga franska arbeten i original. Jag nämner detta för att visa hvad ett normalt barn kan tillgodogöra sig af verklig litteratur.»

Jag tror dock, att Ellen Key är alltför anspråkslös, när hon i detta afseende kallar sig normal. Och jag är viss på att för vår tids »normala» skolbarn är det med våra normala skolförhållanden, med ferieläxor under somrarna, hart när omöjligt att till barnens fria läsning uppdrifva så mycken tid som ett dylikt djupt inträngande i litteraturen fordrar, och jag tror ej heller att tolfåriga genomsnittsbarn äga förmåga därtill.

Jag har granskat nära 300 listor, uppsatta af skolbarn i åldern 6—16, på deras älsklingsböcker. De iakttagelser jag därvid gjort ha befäst mig i min uppfattning att nöjesläsningens nivå i allmänhet är låg, men tillika ådagalägga några listor, dock ett fåtal, med hur varmt intresse ungdomen, när den har tillgång till verkligt god litteratur, omfattar densamma. Så till

exempel är det glädjande att se hur Selma Lagerlöfs namn finnes redan på ett par trettonåringars listor och hur det sedan upprepas på ungefär sextio procent af listorna; alla hennes böcker äro med, mest dock Jerusalem och Gösta Berlings saga. Topelius är naturligtvis den oftast nämnde, och af hans verk tar Fältskärns berättelser priset; den upptages redan på tioåringars förteckning och förekommer ymnigast hos 12—14-åringarna, och det på för öfrigt mycket samtagna listor.

De därnäst mest omtyckta historiska romanerna äro Ingemanns, främst Valdemar Seier (9—16), och Starbäcks, främst Engelbrekt Engelbrektsson (10—15). Mellins historiska noveller läsas äfven gärna, men Sveriges historia (af Montelius, Hildebrand med flera) finnes endast på två listor. På ett tiotal upptagas Karolinerna af Heidenstam, men Heliga Birgittas pilgrimsfärd endast på två. Eddan, Snorres konungasagor och öfriga fornnordiska sagor (Nials saga förekommer dock på en lista) lysa med sin frånvaro. Schücks Medeltidssagor nämnas särskildt af sex ungdomar, men på några flera listor står barnbiblioteket Saga i sin helhet.

Af sagosamlingarna äro Andersens och Tusen och en natt de mest omtyckta, Grimms sagor betydligt mindre, och folksagorna representeras på de af mig granskade listorna af Ur folksagans rosengårdar af R. Bergström; endast en lista upptar Grundtvigs, en annan Asbjörnsens folksagor.

Viktor Rydberg förekommer alltför sparsamt på dessa listor. Lille Viggs äfventyr på två, Singoalla och Fribytaren på Östersjön på ett tiotal, men Vapensmeden endast på tre, Den siste atenaren på två; Dikterna nämnas fem gånger, Romerska sägner en, likaså Romerska dagar.

Bland svenska skalder äro, utom Rydberg, att anteckna Tegnér: Fritjofs saga 4 gånger, Axel 3, Svea 3, Sång till Solen 1, Hammarspik 1, Samlade skrifter 2; Runeberg: Fänrik Ståls sägner (ej före tolf år) 5, Julkvällen, Nadeschda 3, Älgskyttarna, Hanna, Kung Fjalar 1 gång och på samma lista, Kungarna på Salamis 3; Snoilsky representeras på ett halft tjog listor af Svenska bilder, Anna Maria Lenngren nämnes på två, Sehlstedts, Karlfeldts och Gellerstedts diktsamlingar upptagas två gånger hvardera, Frödings dikter stå på en, säger en lista, Heidenstams Vallfart och Vandringsår och Scholanders Ballader likaså, Fredins Vår Daniel nämnes en gång, och så är det slut med representanter från den svenska parnassen!

Bland öfriga svenska författare nämnas, utom barnboksförfattarna, Pelle Molin: Ådalens poesi 3 gånger, Wikner: Min moders testamente 1, Vittra skrifter, I mänskligheten lifsfrågor, Tankar och frågor inför Människones Son 1 gång på samma lista, Crusenstolpe: Morianen 1, Fredrika Bremer: Hemmet 1 gång, Blanche: Romaner och Berättelser 3, N. P. Ödman: Ungdomsminnen 3, Hallström: Thanatos, En gammal

historia, Grefven af Antwerpen och Italienska bref, alla 1 gång, Forsslund: Storgården 2, Djur 1, Geijerstam: Boken om lillebror 2, Laurin: Allmän konsthistoria 1, Janson: Abrahams offer 1, Lundegård: Titania 1, Schröder: Jakthistorier 2, Sigurd: I svenska bondehem 1, A. M. Roos: Marika 1, Math. Roos: Vårstormar 1, Familjen Werle 1, L. Fitinghoff: I fjälluft 1, Ellen Idström: Tvillingsystrarna 2, A. Agrell: Lovisa Petterkvistböckerna 2, Runa: Hvardagslif, Allt eller intet, Ljudande malm, hvar och en 2 gånger, A. Quiding: Hvidehus, 1 gång.

Af *norska* böcker upptagas Fortællinger af Björnson* 4 gånger, Hærmændene och Terje Vigen af Ibsen* 3, Kommandörens dötre, Onde magter, Den fremsynte af J. Lie, alla 1 gång, B. Lie: Troldmagt, Sven Bidevind, hvardera 1 gång, Digte af Wergeland 1, Sylvia 1 och Gunvor Thorsdatter til Hærö af A. Prydz 2 samt Fortællinger af M. Thoresen 1 gång.

Af dansk litteratur förekommer endast, utom Ingemanns romaner, Nöddebo Præstegaard af Nicolai, Poul og Virginie och Peder Tordenskjold af Drachmann samt ett par af fru Blicher-Clausens böcker.

* Jag undantar här en lista, uppsatt af en 14-årig gosse, som upptager *elfva* af Ibsens dramatiska arbeten och *tretton* böcker af Björnson, romaner och dramer, emedan jag tyvärr ej kan anse den, hvad kännedom om Ibsen och Björnson beträffar, typisk för svenska barn.

Goethes namn förekommer ej på någon lista, Schillers på två och Lessings (Laokoon) på en. Oftare påträffas namnen Stinde, v. Eschstruth och Marlitt samt Felix Dahn och Ebers. En mycket omtyckt bok är Pieter Maritz af Niemann.

Shakespeares dramatiska arbeten upptagas på fem listor, likaså Scotts Ivanhoe, andra af samma författare på ett par listor; af Dickens' böcker nämnas ett par gånger David Copperfield, Oliver Twist, Lilla Nellys historia, En julhistoria och Syrsan vid spiseln. Af George Eliots romaner upptages endast The mill on the Floss, och detta blott af en, men Molly Bawn flera gånger. Den mest populära af de från engelska öfversatta äro Kiplings Djungelböcker, som stå till och med bland sjuåringarnas älsklingsböcker. Harriet Beecher Stowes Onkel Toms stuga förekommer på många listor.

Tolstoj: Krig och fred, Juhani Aho: Spånor, Enris, Panu, Orzeszko: I de djupa dalarna, Echegaray: Galeotto, Wahnsinn oder Heiligkeit, Sandeau: Fiskmåsklippan, Herczeg Ferenc: Gyurkovicsarne nämnas alla en gång, B. von Suttner: Ned med vapnen, Rostand: Cyrano de Bergerac, de Amicis: Hjärtat på rätta stället, hvardera fem gånger, Sienkiewicz: Från Neros dagar, två.

Bland mindre vanliga nöjesböcker må nämnas Handbok för hästvänner, som står på en flicklista, samt Adresskalendern och Almanack för alla.

Men alla dessa böcker förekomma ju så att säga blott stänkvis på dessa 300 listor. Hvilka böcker på dem bilda »den kompakta majoriteten»?

Jo för flickorna utgöres den i åldern 8—12 år tämligen allmänt af Amy Palms, Hedda Andersons med flere dylika barnböcker. Listor upptagande endast sådana flickböcker finnas många ibland dem jag granskat; de ersättas i åldern 12—16 af »Katyböckerna» af S. Coolidge, samt Alcotts, Meades och E. Turners och andra från engelskan öfversatta böcker.

Det ojämförligt största antalet af gossarnas älsklingslektyr utgöres af indianböcker, af Karl May, Ellis, Henty med flera (Billes ungdomsbibliotek), Coopers, Marryats och Kingstons böcker, Mark Twains Tom Sawyer oeh Huckleberry Finn, Jules Vernes romaner, A. Dumas den äldres De tre musketörerna, Grefven af Monte-Christo, Conan Doyles detektivromaner; mera sällan förekomma reseskildringar, exempelvis Nansens Fram öfver polarhafvet och Hedins Genom Persien.

Slutligen meddelar jag en utförlig och mycket intressant förteckning på två ungdomars, en gosses och en flickas, nöjesläsning under uppväxtåren. Jag anser mig dock böra förutskicka den anmärkningen att dessa barn äro mycket begåfvade och att de ej varit skolbarn förrän vid respektive tolf och femton års ålder. Dessa listor äro alltför vidtomfattande och djupgående för genomsnittsbarn, men de erbjuda en god ledning vid

valet af ungdomsläsning och synas mig särskildt beaktansvärda ur den synpunkten att de visa, att man ingalunda är hänvisad endast till *romanernas* område, när det gäller att sätta *verklig* litteratur i ungdomens händer.

S. B. (flicka).

Sex år:

Topelius, Läsning för barn.
Runeberg, Fänrik Ståls sägner.
Hofberg, Genom Sveriges bygder.
Segerstedt, Sagor.

Sju år:

Hildebrand, Konungaboken. — Äldre Eddan.
Rydberg, Fädernas gudasaga.
Hyltén-Cavallius, Svenska folksagor.

Åtta år:

Bäckström, Svenska folkböcker.
v. Qvanten, Sveriges skönaste folkvisor. — Nials saga (öfv. af A. U. Bååth) samt diverse andra isländska sagor. Sveriges historia (af Montelius, Hildebrand m. fl).
Fortsatt läsning och begrundande af Fädernas gudasaga samt af Eddan.

Nio år:

Hartwig, Söderhafvets öar.
S. Hedin, Genom Persien (lästes många gånger).

Irske Sagn, oversatte af V. Jastrau.
Ingemann, Valdemar Seier och Erik Menveds barndom.
Topelius, Ljungars saga.
Grimm, Grekernas och romarnas hjälteålder.
E. Lundgren, En målares anteckningar. (Lästes oupphörligt i 3 à 4 år.)
Lübke, De bildande konsternas historia.
Några franska barnböcker, bl. a. M:me Carpantier, Histoires.

Tio år:

Barbro Banérs visbok (del III af 1500- och 1600-talens visböcker).
Svensk historia (Carlson, Malmström, Sjögren).
Historiska memoarer och bref (v. Schinkel, v. Engeström m. fl., Karl XII:s bref).
Jules Verne, Till jordens medelpunkt.
Mark Twain, Tom Sawyer.
—»—, Huckleberry Finn.
Fr. Svenonius, Mineralogi och geologi (del III af Sv. biblioteket).
Franska ungdomsböcker: M:me de Ségur, Contes de fées. — M:me de Stolz, La maison roulante.

Elfva år:

Elof Tegnér, Armfelt. — Diverse historiska memoarer och källskrifter. Svensk vitterhet från och med Gustaf III.
(Grundlig läsning af hvarje skalds minnesteckning och af hans dikter.)

Malmström, Grunddragen af svenska vitterhetens historia.
Meyer, Svenska parnassen.
Lagerlöf, Gösta Berlings saga.
Rydberg, Vapensmeden, Siste atenaren m. fl. (Lästes högt i familjekretsen.)
Drachmann, Östen for Sol og vesten for Maane. Prindsessen.
H. C. Andersen, Lykke-Per.
Wessel, Kærlighed uden Strömper.
M:me Marcel, Les petits vagabonds.
M:me Carpantier, La dame bleue. Le général Dourakine.

Tolf år:

Phosphoros.
Fortsatt läsning af svensk vitterhet.
Warburg, Svensk litteraturhistoria.
Schück, Svensk litteraturhistoria.
Ljunggren, Svenska vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död.
—»—, Svenska dramat intill slutet af 17:de århundradet.
Atterbom, Svenska siare och skalder.
Oehlenschläger, Några tragedier.
Petersen, Livet i Oldtiden hos Grækerne og Romerne.
Modern svensk vitterhet af Heidenstam, S. Lagerlöf, Fröding, P. Hallström samt Strindbergs Mäster Olof.

Tretton år:

Ingemann, Reinald Underbarnet.
T. Gyllembourg, Samlade skrifter.
—»—, Bref.
Holberg, Comedier.
H. E. Schack, Phantasterne (högt älskad bok!).
Ahnfelt, Världslitteraturens historia.
Modern svensk vitterhet af S. Lagerlöf, P. Hallström, Tor Hedberg. Ett par af Strindbergs historiska dramer.
Kipling, Djungelböckerna m. fl.
Conan Doyle, Detektivhistorier.

Fjorton år:

J. L. Heiberg, Elverhöi.
—»—, Skuespil. Recensenten og Dyret.
Brandes, Shakespeare.
—»—, Hovedströmninger i det 18:de Aarhundredes Literatur.
—»—, Kritiker og Portræter.
Shakespeare, Samtliga dramer (öfvers.).
Chr. Winther, Fortællinger.
Byron, Sardanapalus.
V. Hugo, Hernani.

Femton år:

Ibsen, Digte och flere af hans dramer.
V. Hugo, Les travailleurs de la mer.
—»—, Notre-Dame.
George Eliot, Adam Bede.
—»—, Silas Marner.

J. Evald, Fiskerne.
St. St. Blicher, Samlede Skrifte.
C. Hauch, Tycho Brahes Ungdom m. fl.
Paludan-Müller, Abels Död, Benedikt fra Nursia.
Hertz, Kong Rénés Datter.
—»—, Digte.
Drachmann, Poul og Virginie.
—»—, Derovre fra Grændsen m. fl.
Leonore Christines Jammersminde samt dikter af åtskilliga norska och danska förf.
Heine, Dikter.
Perles de la poésie française contemporaine. 3 delar (med små biografier öfver representerade författare).

S. B. (Gosse).

Fem år:

Hagelberg, Zoologisk handatlas. 4 delar.
(Små taflor att klippa ur och klistra upp. Kortfattad text.)
Odhner, Svensk historia för mellanklasserna.
(Lästes en hel sommar om och om igen, fastän god tillgång fanns på s. k. »roliga» böcker.)

Sex år:

En riddarsaga (fransk bearbetning af Siegfridssagan, illustrerad af Jenny Nyström).
Ch. Yonge, Den lille hertigen.
Fortsatt läsning af Hagelbergs atlas.
Hofberg, Genom Sveriges bygder.

Sju år:

Snoilsky, Svenska bilder.
Svensk historia (Fryxell, Odhner m. fl.).
Hildebrand, Konungaboken (Snorres konungasagor).
Rydberg, Fädernas gudasaga. (Lästes oupphörligt under fyra år.)

Åtta år:

Äldre Eddan. (Studerades i samband med Fädernas gudasaga.)
K. Dalström, Grekiska guda- och hjältesagor.
Mark Twain, Tom Sawyer.
—»—, Huckleberry Finn.
Rydberg, Öfversättning af Goethes Faust. (Har sedan lästs om och om igen ända till »våra dagar».)
—»—, Medeltidens magi. (Lästes om och om igen under flera år.)
»Bondepractican».

Nio år:

Fortsatt läsning af Faust jämte studier af Faustsagan.
Ingemann, Historiska romaner.
Cervantes, Don Quixote (öfvers.).
Rydberg, Singoalla.
Fehrs Familjebibel.

Tio år:

Jules Verne, Kapten Hatteras äfventyr.

Rydberg, Samlade skrifter. (Lästes i följd.)
E. Wallis, Illustr. världshistoria.
Wägner, Rom.
Höjer, Sverige.
Kipling, Djungelböckerna.

Elfva år:

Jules Verne, Resa från jorden till månen.
—»—, Hector Servadac.
Fortsatt läsning af Rydbergs skrifter.
Bäckström, Svenska folkböcker.
Dickens, Oliver Twist.
Petiscus, Olympen.
Heidenstam, Karolinerna.

Tolf år:

»Strömkarlen», Riddar Gärdas morgongåfva. (En ledsam bok, som dock lästes med stort nöje.)
A. Dumas d. ä., De tre musketörerna.
Rydberg, Undersökningar i germanisk mytologi.
Yngre Eddan.
K. Simrock, Die Edda.
Sanders Eddatolkning.
Fritz Reuter, Lifvet på landet.
—»—, Anno 13.
—»—, Under lås och bom.
Rydberg, Den siste atenaren. (Lästes många gånger.)
Goethe, Faust samt tre olika Faustöfversättningar.
Gjellerup, Den ældre Eddas Gudasagn.
Starbäck, Historiska romaner.

Operatexter: Valkyrian, Tannhäuser, Lohengrin m. fl.
Gjellerup, Richard Wagner (öfvers.).
S. Lagerlöf, Gösta Berlings saga. (Lästes med hänförelse.)
Poul la Cour, Historisk fysik (vissa delar).

Tretton år:

Tiele, Allmän religionshistoria.
Koranen.
Lindberg, Muhammed och Koranen.
Gamla testamentet, Henochs bok, Esra bok och Baruks uppenbarelser.
Shakespeare, Samtliga dramer (Hagbergs öfvers.)
Grundtvig, Danmarks Krönike af Saxo Runomester.
Vissa delar af »Skrifter udgivne af Selskabet til historiske Kildeskrifters Oversættelse».
Estlander, Vitterhetens utveckling hos de nyare folken i medeltiden. Del I.
S. Lagerlöf, Antikrists mirakler.
—»—, En herrgårdssägen.
Nordensvan, De bildande konsternas historia under det nittonde århundradet.
Laurin, Allmän konsthistoria.
Ahnfelt, Världslitteraturens historia.
Schück, » » (delvis).
Ch. Marlowe, Doktor Faustus.
Das Nibelungenlied (Junghans).
Iliaden. (Johanssons öfvers.)

Dessutom ha under de sista åren en del publikationer af »Det philologisk-historiske Samfund» och innehållande öfversättningar af Sophokles, Lukianos, Aristophanes m. fl. lästs ganska flitigt af båda barnen. — Under alla år ha de både läst och »slagit upp» i Nordisk familjebok.

»De ha äfven, på grund af särskilda omständigheter», skrifver deras mor, »haft riklig tillgång på »rolighetsböcker» för barn och ungdom, men om jag undantar Djungelböckerna och några andra, är det ingen af dessa som barnen brytt sig om att läsa och äga. För min del tror jag, att detta lätta gods skadar mer än något annat.

Vi ha aldrig direkt uppmanat barnen att läsa den eller den boken, men vi ha, när vi märkt, att något studium särskildt intresserat dem, till jular och födelsedagar riktat deras bokförråd med nya arbeten i samma fack.»

Genom älskvärdt tillmötesgående från åtskilliga af våra nu lefvande främste författare är jag i tillfälle meddela hvad de minnas om sin nöjesläsning, särskildt från 12-års åldern, och hur de själfva bedöma densamma.

Björnson:

Jeg begrænser mig til å si, at Robinson Cruse optog mig i den alder som ingen anden bok — lit æfter Snorre Sturlasons kongesagaer og Riises historiske arkiv.

Björnson har i ett annat sammanhang yttrat i denna fråga:

»Om diktaren alltså är en vägvisare, så måste han begagnas i större utsträckning. Det är Grundtvigs odödliga förtjänst — bland andra — att han öppnat ögonen härför — — — Emedan fantasien icke odlas, blir den ofta en förrädare mot oss, ty den förvandlas till fantasteri. Då skjuter den öfver målet, då kastar den sig i dryckenskap för att upplefva det stora i få ögonblick; då söker den sig bort från regelbundet arbete och ut på äfventyrsstigen — — — Föräldrarna hytta efter barnen med de ständiga förbuden: Du får icke! Du får icke! Sällan hör den lille gossen ett manligt ord om hvad han törs våga. Sällan visas på stora förebilder. Folk är nästan förskräckt för dem. Lyckligtvis är lifvet hos oss så inrättadt, att de ibland upplefva och berätta om sig själfva. Men om vi nu redan från barndomen finge dem in i vår fantasi som stora, lysande ledstjärnor för vårt viljelif! Mera hjärte- och fantasirörande läsning! Mera af den stora bokskatten, född af vårt eget folks lifsvisdom, som samtidigt tänder och leder! Starkare än all annan, emedan vi känna släktskapen i hvarje ord.»

Brandes:

Da jeg var 12—13 Aar gammel, havde jeg af Læsning bag mig Ingemanns Romaner, som henrykte mig i mit niende eller tiende Aar og fyldte mig med alskens Fantasteri, dog vistnok af uskyldig Art; jeg havde da ogsaa læst Oehlenschlägers Aladdin, Nordens Guder, Hakon Jarl og Palnatoke, Grundtvigs Mytologi, samt af ægte Drengeböger Rumohrs Niels Juel og Tordenskjold, dernæst Walter Scott's Ivanhoe og Quentin Durward samt maaske nogle flere af hans Romaner, af hvilke Talismanen gjorde Indtryk paa mig. Saa kjendte jeg nogle Heibergske Vaudeviller, nogle Skuespil af Hertz.

Hvad der morede mig var Heltegjerningerne hos Ingemann, Oehlenschläger, Scott og Rumohr, ikke at forglemme Mallings Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere, hvor de krigerske Handlinger interesserede mig mere end Fredens Gjerning.

Alt i alt var min Læsning vel ikke altfor gal. Jeg fik vist den aandelige Næring som passede for mig.

Valdemar Vedel:

Jeg kan slet ikke holde min Læsning fra 10, 12, 14 og 16 Aars Alderen ude

fra hinanden. Jeg slugte alle mulige Böger af al Slags, æstetiske, historiske, filosofiske og Gud ved hvad i de Aar. Aladdin og Hakon Jarl, Didrik af Berns Saga og Gjöngehövdingen, Hærmændene paa Helgeland og Björnsons Noveller, W. Scott, Marryat og Cooper — der har De en Pröveliste paa hvad der i Öjeblikket falder mig ind for Tiden 12—13 Aar. Mine Forældre læste höjt for os Börn om Aftenen, og ved disse Höjtlæsninger fik vi især Scott og Shakespeare igennem, men ogsaa de nye Samfundsskuespil af Ibsen og Björnson, efterhaanden som de udkom (altfor tidlig for vor Alder fik vi denne Læsning). Ingemanns og P. P:s historiske Romaner, som ellers de fleste danske Drenge har slugt, har jeg aldrig læst; mine Forældre fandt, at det var daarlig Læsning* og lod os icke faa dem.

Verner von Heidenstam:

När jag var ungefär tolf år, hyste jag en utpräglad motvilja för sagor, i synnerhet Andersens, och först långt senare har jag förstått hans satir och rent litterära konst. Jag är icke viss, att jag redan då hade läst enstaka saker af Scott och Dumas d. ä. — jag tror det knappast.

* Naturligtvis i *litterärt* hänseende.

Jag vet bara, att under hela min barndom var det företrädesvis *lyriken* som tilltalade mig. Det är min bestämda mening att hvad som först och sist borde gifvas barn i julgåfvor, det är våra skalder, de lefvande såväl som de stora döda. Måhända kunde man helt enkelt klippa bort några sidor här och hvar. Än bättre vore dock att söka få till stånd nya upplagor, särskildt afsedda för ungdom — detta likväl under den förutsättningen, att det i så fall *endast bortgallrades så litet som möjligt.* En dylik läsning skulle bli något helt annat än det kram som nu på juldisken bjudes ungdom, det pjask som lika litet förnöjer barnen som deras anhöriga. Hos den äkta lyriken hittar ett barn böcker eller enstaka dikter, som sedan kunna bli vänner och ledstjärnor för lifvet.

Beträffande särskilda upplagor för ungdom tror jag, att det nödiga urvalet helst icke borde företagas af utomstående eller af dilettanter utan — åtminstone i de fall där det ännu är möjligt — af författarna själfva, ty mellan dem och barnasinnet går i regeln en rak och öppen väg. Kärlek till barn hör det yrket till allt sedan hedenhös. Jag känner personligen de flesta af nordens nu lefvande svenska författare, och vid mer än ett tillfälle har jag lagt märke till deras kärlek för barn

och deras förmåga att i det dagliga lifvet få den kärleken besvarad. I det stycket äro de litet hvar mer eller mindre befryndade med allas vår käre gamle »farbror», den hänsofne Topelius.

Min älsklingsbok under barnaåren var *Lidners* diktsamling, och jag hade den alltid med mig. Jag läste äfven med beundran *Tegnér* (Skaldens morgonpsalm, stridssångerna i Svea m. fl.), *Wallins* och *Runebergs* förtjusande smådikter. Vidare läste jag psalmboken och bibeln samt en öfversättning af *Miltons* Paradise lost. Jag minnes också mycket väl, att jag för mina sparpengar köpte mig öfversättningar efter *Dante* och — *Darwin*, men då var jag nog sexton år. *Almqvist* för att säga ytterligare ett exempel, läste jag först långt senare och då på uppmaning af Topelius.

Det måste, i förbigående sagdt, finnas något typiskt svenskt hos Almqvist, efter så många, särskildt vid unga år, ha vissa likheter med honom. Tänk blott på Strindberg eller på Selma Lagerlöfs ypperliga debutarbete. Topelius påpekade, att dylika likheter i mängd förekomma äfven i mina versförsök från ynglingaåren, och det var just därför han uppmanade mig att läsa honom.

Decameron och Byrons Don Juan — jag tror, att jag var sjutton eller aderton

år, när jag läste dem — höra till de böcker, som enligt min mening helst böra läsas först några år längre fram i lifvet. Dock, hvad som därvidlag gäller för den ene, gäller icke alltid för den andre.

Oscar Levertin:

Den som skrifver dessa rader var såsom barn, hvad han är ännu, en mångläsare, för hvilken böckernas värld ägde en realitet minst lika stor men mer tjusande än verklighetens. Dock den läsning, som mest fängslade mig såsom barn, var tyvärr af ensidig natur. I denna stund äger hvarje kunskapsgren, i hvilken jag blott har en möjlighet att tränga in, nästan lika stort intresse för min tanke, och jag kan erfara en förtviflan inför vissheten om, att oändliga kunskapsområden för mig alltid skola vara absolut slutna.

Då jag var barn, intresserade mig endast hvad man kallar skönlitteratur och den del af historia, som kunde uppfattas såsom skönlitteratur. Det var mytologi och saga först, äfventyret sedan, fast mindre; men mycket tidigt, alltför tidigt, var det novellen och romanen af alla slag, som ägde min fantasi. Det är om detta jag användt ordet tyvärr, ty min erfarenhet är, att alltför uteslutande estetisk kost under uppväxtåren kan gifva en sjuklig sensibilitet,

en inbillningens oro, som för tidigt och för odeladt närer känslo- och sinneslif. Det förefaller mig som om barn, hvilka i sin nöjesläsning kunde finna behag i realare element — naturvetenskapliga framför allt —, skulle kunna frälsas från åtskillig obillighet gent emot tillvaron och genom en från början till instinkt öfvergången respekt för verklighet och proportioner kunna förvärfva något af den visa glädje vid det närliggande, som är all lyckas hemlighet.

När jag blickar tillbaka på den nyckfulla massa af skönlitteratur, jag slukade allt från de första skolåren, står ett område dock ännu för mig som särskildt kärt och fridlyst, ett slag af vitterhet, som synes mig nu vara alltför mycket fjärmadt från de uppväxande. Jag menar därmed vår äldre svenska poesi allt ifrån 1800-talets början, ty det förståndskyliga 1700-talet tilltalar näppeligen barnet. Jag läste vår romantiska poesi tidigt och med en utomordentlig förtjusning, och det icke blott de allra ryktbaraste verken, men äfven många andra. Därför är det också med förundran jag numera ser, hur litet äfven speciellt litterärt intresserade ungdomar känna till vår äldre diktning. Verk som Fritjofs saga, Axel, Geijers nordiska sånger, Afzelii Folkvisesamling, Lycksalighetens ö, Wladimir

den store, Kung Enzio, alltsammans arbeten som jag minns från barnaåren, synas mig sällsynt lämpliga som läsning för svenska barn. De gömma — hur olika de äro eljes — ett ynglingasvärmeri och en äfventyrslycka, som äro speciellt svenska och måste beröra svenska barn. Tummelplats finns här för fantasien, och språk och anda äro rena. Barnet, som än ej fått den vuxnes litterära modeschablon i hufvudet, finner ej de vackra verserna föråldrade, och det är dessutom ett faktum, att begåfvade barn i sina skrifningar ofta använda ett språk af en äldre klang än dagens. Det beror kanske på en omedveten andlig reproduktion af äldre tiders uttryckssätt, innan de helt vuxit in i sin egen. Mången gång skall den, hvilken ej som barn haft lyckan att drömma öfver dessa verser och hört deras sång återklinga inom sig, aldrig läsa dem, och hur bristfällig blir icke utan detta sus från det förgångna all njutning också af stundens svenska diktning! Äfven om dessa skaldeverk sedan glömmas — lefva de dock i sinnet sitt lönliga lif, och hör man plötsligt några rader ur dessa gamla dikter, som man studerade som barn i hänryckning och med heta kinder, citeras, skola de kära föräldraröster, som först läste dem högt, åter ljuda för örat, och då skall man förstå,

att denna gamla poesi alltifrån barnaåren med en osynlig tråd fäst oss vid föregående generationer och genom dem vid allt det förflutna.

Anna M. Roos:

Vid tolf, tretton års ålder läste jag ännu med förtjusning alla robinsonader och äfventyrsböcker jag kom öfver; ända sedan jag var åtta, nio år, hade jag varit djupt intresserad af sådan lektyr. Jag minns särskildt Mayne Reids böcker: »Giraffjägarne», »Sökandet efter en hvit buffel» med flera samt en hel del indianböcker: »Prärieblomman», »Skogslöparen» o. a. Somliga anse ju att indianböckernas skildringar göra barn benägna för grymhet. Jag tror denna fruktan är något öfverdrifven. Jag vet af erfarenhet, att man kan svärma för indianhöfdingar och drömma om, som en den största lycka, att spränga fram i en kavallerichock mot trolösa apacher och ändå inte i verkligheten stå ut med att se en kyckling aflifvas. — Det är långt mer vid hjältens mod än vid hans kval barnets fantasi dröjer, när det läser om den hvite man som af indianerna bindes vid tortyrpålen. Annat kan det vara med skildringar som ej ha indianböckernas käckhet i tonen; jag minns, att de grymheter, som på några ställen i Tusen och

en natt förtäljas, gjorde ett mycket plågsamt intryck på mig. För öfrigt tror jag, att indianböckerna till en viss grad kunna uppfostra till självbehärskning. Jag minns hur förvånad jag blef, när jag, efter en smärtsam operation som jag — utan att vara söfd — genomgick vid tolf års ålder, af någon tillfrågades om jag skrikit, under det operationen pågick; jag häpnade öfver att någon kunde ens förutsätta något sådant, så uppfylld var jag af den troligen ur indianböcker och fornnordiska sagor insupna föreställningen att det var en stor skam att på minsta sätt klaga öfver kroppsliga plågor.

Alla Coopers romaner och en hel rad af Marryats sjöromaner hade jag läst innan jag var fjorton år; äfvenså alla Starbäcks, Ingemanns och Walter Scotts historiska romaner, Fältskärns berättelser, Jules Vernes fantastiska reseromaner — hvilka lifligt intresserade mig —, Dickens' David Copperfield samt ännu ett par af Dickens och Bulwer, tror jag, äfven naturligtvis en hel del »flickböcker» af Louisa Alcott med flera — af hvilka några, såsom Gosskolan i Plumfield, roade mig rätt mycket. Några resebeskrifningar och geografiska arbeten — såsom Zimmermann: Jorden och dess folk — läste jag också samt rätt mycket historia. Helst den som

handlade om den klassiska eller nordiska forntiden. Herodotos' historia, som jag kom öfver vid ungefär fjorton år, tilltalade mig högeligen. Af Fryxells historia läste jag de första delarna, likaså af Beckers och Schlossers världshistoria; Buckle's Civilisationens historia, som jag läste vid fjorton år, gjorde ett särdeles starkt intryck på mig. De grekiska och fornnordiska hjältesagorna hade jag läst innan jag var tolf år. Eddan, som jag ej kom att läsa förrän vid sexton år, grep mig kanske starkare än något annat jag läste i ungdomen.

Jag var för öfrigt ända tills jag var tretton, fjorton år mycket road af riktiga barnsagor. Allramest höll jag nog af Topelii sagor med deras blida solskenslynne, fastän — såsom någon anmärkt om dem — »man väntar alltid att det skall hända något i dem, men det händer ingenting.» H. C. Andersens tjusade mig i hög grad, men på samma gång föreföllo mig många af dem så sorgliga, nästan bittra i tonen, att de verkade helt beklämmande. Till och med när de slutade lyckligt, var det något som var bedröfligt; jag minns huru mycket bekymmer som vållades mig af den yngsta prinsens felande arm — som för alltid förblef en svanvinge — i historien om De tolf sva-

narna. Af folksagorna tyckte jag bäst om Stephens och Hyltén-Cavallius' samling samt Asbjörnsen och Moes; Grimms sagor däremot tilltalade mig aldrig i någon högre grad — de tycktes mig ha något torrt och fantasilöst i själfva framställningssättet. — Af poesi läste jag, alltifrån det jag var sju, åtta år, allt hvad jag kom öfver. Hela Tegnérs och Runebergs diktning hade jag läst innan jag var tio år. Älgskyttarna och Hanna fann jag tråkiga och Axel kunde jag aldrig tåla, men Kung Fjalar var min förtjusning och likaså Tegnérs Elden, Sång till Solen med flera. Enligt min erfarenhet har man som barn ett det starkaste intryck äfven af den poesi, hvars innehåll man blott halft anande fattar — detta som öppnar för en liksom fjärran blånande rymder. Delvis beror väl detta på att den rent musikaliska känslan för versens välljud — detta som kommer en att känna det, när man läser vers, som om hela ens varelse sjönge inom en — ofta är så stark hos barn. Jag har träffat småttingar om tre, fyra år som röjt en stark känsla just för det musikaliska välljudet i vers.

Stjernhjelm och Kellgren, Wallin, Atterbom, Stagnelius, Nicander, Vitalis, Geijer, Afzelii folkvisesamlingar med mera läste jag under dessa år. Äfven Malmströms

litteraturhistoria, Dietrichsons Det skönas värld och Ahnfelts Världslitteraturens historia. Och af utländsk öfversatt litteratur Homeros (i dansk öfversättning), Tassos Befriade Jerusalem, Ossians sånger, Calderons dramer, Don Quijote med mera. Af litteratur på främmande språk — om därtill också räknas norska och danska — läste jag J. L. Heibergs komedier och Björnsons Fortællinger, Paludan-Müllers dikter, Gœthes och Schillers mindre dikter samt Götz von Berlichingen. Ett par af Schillers skådespel läste jag ju också i skolan, men sönderhackade och språkligt analyserade som de där blefvo, gåfvo de intet litterärt intryck. En del tyska romantici — de la Motte Fouqué, Tieck med flera — läste jag också.

Enligt min mening är det af vikt att man under åldern tolf och sjutton, — dessa år då läslusten är så stark och då man alltid finner tid att låta tillfredsställa den — läser dels historisk litteratur, dels äldre värdefull skönlitteratur, svensk och utländsk. Senare blir den tid man kan anslå till läsning fullt upptagen, om man vill följa med sin egen tids litteratur. Och det är dock en stor brist — och en nu för tiden tyvärr alltför vanlig brist — att alls icke känna till de litteraturens skatter gångna tider lämnat oss i arf.

Karl-Erik Forsslund:

En af mina äldsta och käraste böcker är Rulaman, Naturhistorisk berättelse från grottmänniskans och grottbjörnens tid af dr D. F. Weiland (från tyskan af R. Almqvist). Vidare Robinsonader — jag minns särskildt, utom Robinson Crusoe, Den svarte Robinson och Håkan Håkansson, en norsk Robinson, men minns ej författarna. Laboulayes sagor älskade jag varmt, likaså Grundtvigs, dem jag fick till premium mitt första år som snäll skolgosse. Och Hauffs sagor, af hvilka jag vid 12—13 år påbörjade en öfversättning. Och Fältskärns berättelser, det första verk jag subskriberade på — de ljusblå häftena med Carl Larssons gubbar motsågos med längtan och afhämtades regelbundet i boklådan.

Så Coopers och andras indianböcker, Ingemanns och Walter Scotts romaner, Jules Vernes böcker, hela raden. Jag slök förstås också Lodbrok och J. O. Åberg och annat skräp, läste hvad jag kom öfver, till och med ett par alster af »författaren till Molly Bawn», men fick också rätt tidigt tag i *Almqvist* i sockenbiblioteket.

Jag minns också Mark Twain (Tom Sawyer och Huckleberry Finn), Edgar

Allan Poe samt En stygg pojkes historia af Tom Bailey Aldrich, hvilken jag tyckte mer om än En hederspojke från topp till tå.

Ellen Key fullständigar sina i Barnets århundrade lämnade uppgifter med följande:

Hopkrupen under ett bord lyssnade jag redan vid fyra års ålder och de närmast följande till Onkel Toms stuga, Lykttändaren och Jane Eyre, som lästes högt. Vid sju år bar jag ett par månader *Axel* i fickan och läste, tills jag kunde den nästan utantill. Innan jag fyllt nio år, ingingo Bibeln, Psalmboken och Thomas a Kempis' Kristi efterföljelse i min litteraturläsning. Före tio år hade jag, utom våra förnämsta diktverk, läst Coopers romaner, Siste atenaren, Oehlenschlägers Nordens gudar med flera samt några af Fredrika Bremers böcker, Don Quixote, Lalla Rookh, Undine (af Fouqué), Paul och Virginie, Sjöfröken och flera af W. Scotts romaner. Mellan tio och tolf år läste jag Oberon, Hermann und Dorothea, Schillers flesta dramer (allt på tyska), några af Dickens' och Bulwers romaner, Ingemanns historiska romaner, Fältskärns berättelser, Fryxells historia, alltefter som den kom ut, samt Macaulays engelska historia och Beckers världshistoria samt allt

hvad jag hade tillgång till af *historisk* lektyr. Under dessa år läste jag äfven Singoalla, Hjortens Flugt af Chr. Winther (på danska), Björnsons Fortællinger (på norska) samt några af Racines dramer (på franska). Dessutom läste jag resebeskrifningar af Samuel Ödmann och andra samt bygdelifsskildringar.

Vid tretton års ålder fick jag Amtmandens dötre af Camilla Collett. Det intryck denna bok gjorde var från början mycket starkt, och det fördjupades genom ständig omläsning. Samtidigt läste jag Ch. Brontës och miss Mullocks ypperliga böcker (John Halifax, Agatha's husband, A life for a life m. fl.).

I fjortonårsåldern läste jag åtskillig fransk litteratur från seklets tidiga del (m:me Staël, Hugo, Lamartine m. fl.) samt Milton, Tasso (på svenska). Från det jag fyllt fem ton år var det aldrig fråga om någon myndighetsutöfning på min litteraturläsning.

Från mitt tionde år läste jag med ifver Tidskrift för hemmet, liksom äfven Illustrerad tidning. Om jag undantar några få barnböcker, till exempel Den schweiziske Robinson, de efter Homeros, Virgilius m. fl. af Schwab utgifna Hjältesagorna samt Vikingasagor (efter Snorre), Andersens sagor samt Bibliotek för barn och ungdom, utgifvet af L. J. Hierta, där hel-

gonsagor omväxlade med indianberättelser, och några engelska ungdomsböcker af Wetherell, Aguilar, Sewell och Young, så äro alla mina lifsafgörande intryck af läsning i barnaåren komna från de vuxnas böcker och tidskrifter.

Mina älsklingsböcker lästes om och om igen, tjogtals gånger. Böcker som jag fick för tidigt ur synpunkten af full litterär uppskattning, omlästes sedan, vid olika åldrar, med vidgad förståelse och djupare tillägnande.

I Warburgs minnesteckning öfver ***Viktor Rydberg*** finna vi följande uppgifter om dennes förströelseläsning som barn.

»Mitt intresse för Vôluspa,» skref han en gång, »är nästan lika gammalt som mitt eget jordelif. Slumpen ville, att jag efter den första nödtorftiga undervisningen i a-b-c-boken kom att göra mina första rön i innanläsningskonsten på det katekesstycke som börjar: 'Lagen lärer hvad vi skola göra och icke göra' samt på det stycke af Vôluspa som Bruzelius i sin svenska historia offentliggjort:

Morgon var tiden
då Ymer byggde.»

Men det fanns särskildt en bok, som gumman Ottergren satte i sin skyddslings hand, det var »böckernas bok», som den

framtida bibelforskaren två gånger genomläste från pärm till pärm för sin vänliga handledarinna.

— — — Uppe på vinden fann en gång Viktor några lösryckta blad af en underlig bok, som han i sin läslystnad började studera. Han begrep icke mycket däraf, det var sant, men han lärde dock ett och annat utantill, och det satt så fast i minnet, att när han åtskilliga år senare började studera *logik* i skolan, befanns han kunna ett och annat på förhand; ty det var en lärobok i detta ämne, som han påträffat bland skräpet.

— — Rydbergs studier inskränkte sig, som nämndt, långt ifrån till skolkursen. Han formligen slukade allt hvad han kunde komma öfver i bokväg. Under ett af sina första skolår fick han som premium en kortfattad läsebok i allmänna historien, och med den i hand vandrade han vida ut, läste och läste, glömde mattimmar och allt och skapade i sin fantasi fyllnaden till läsebokens magra ord om Atén — ett ord hvars klang redan då för honom innebar en värld af skönhet.

Sedan fick han tillgång till ymnigare läsning. En af hans kamrater var son till advokatfiskal Stridbeck, och i dennes hem fann han ett rikhaltigt bibliotek, hvilket för honom var tillgängligt och

som han flitigt begagnade. Gamla och medeltidens historia, mytologi, vitterhet läste han med förkärlek, men framför allt skaffade han sig en mindre vanlig beläsenhet i de klassiska författarna på latin och grekiska.

— — Under de första gosseåren fann hans inbillningskraft rik näring ur de små sagoböcker om Fågel Blå, Riddar Finke, Karsus och Moderus och andra som han letade fram bland boklådans skillingstryck, när någon gång en sedel om åtta skilling banko råkat finna väg till hans ficka. Senare, då sagoböckerna hade gjort sitt verk, fann hans fantasi sitt lystmäte i röfvare- och sensationsromaner, böcker sådana som Vulpius' Rinaldo Rinaldini, Spies' Andehistorier, »Hohenstaufen eller den gamle öfverallt och ingenstädes», Spindlers »romantiska riddare- och röfvaremålning» Luibald och Herrman eller Jättebröderna på Hartzberget, Kotzebues och August Lafontaines sliskiga sensationsromaner, hvartill, som en friskare krydda, kommo Marryats präktiga sjöskildringar. Men äfven djupare lektyr började med tilltagande mognad locka hans läslust. Bland romerska skalder var Virgilius hans älskling och grundlade hos honom kärleken till antikens diktvärld, och i sina »Romerska sägner», yttrar han — säkert

med tanke på sig själf — att »de äro många som gå till Virgilius' grift för att offra en varm tacksägelse för de vackra och storartade bilder, hvarmed han fyllde deras gossedagars inre värld».

Af fosterlandets skalder voro Tegnér och Stagnelius honom kärast. Frithiofssagan talade till hans nordiska kynne, och Tegnérs tankedikter gåfvo vingar åt hans reflekterande ande, den Tegnérska sångens klarhet och prakt smekte Rydbergs för formens skönhet tidigt hörselskarpa öra. Men Stagnelius' mindre åt den yttre, mera åt drömmande mystik riktade diktning, med dess trängtan hän emot ett evigt urhem, berörde besläktade strängar hos detta gryende skaldesinne och har äfven på hans senare alstring utöfvat inflytande.

— — Rydbergs dramatiska sinne blef tidigt väckt, tack vare de besök landsortens resande teatersällskap gjorde i hofrättsstaden.

— — Så njöt den fantasirike gossen i fulla drag af tidens romantiska repertoar, af Wolffs »Preciosa» med den Weberska musiken, af Hoffmanns dram »Slottet Montenero», af Schillers »Orleanska jungfrun» och af Henslers romantiska skådespel »Donaufrun».

I första rummet har jag anfört dessa uttalanden såsom ytterst intressanta upplysningar i psykologiskt och litterärt hänseende om respektive författare och *ingalunda för att deras nöjesläsning skall göras till norm för vanliga genomsnittsbarn.* Men af stor vikt i denna framställning är den bekräftelse dessa meddelanden gifva på att *så stor frihet som möjligt bör lämnas barnen att i sin läsning välja det för dem individuellt lämpligaste*, samt vidare att det ej varit de speciella barn- och ungdomsböckerna som gjort de djupa, sköna och lifsafgörande intrycken på nämnda författare — och den erfarenheten är väl den allmänna äfven bland oss genomsnittsmänniskor.

III.

Vid betraktande af de olika synpunkter angående ungdomens litteraturläsning som förut angifvits, tyckes mig, att den rätta vägen lägger ut sig tämligen klart. Som undersökningsmaterial, ur hvilket denna läsning skall hämtas, bör i *långt större utsträckning* tjäna såväl vårt eget lands vitterhet som världslitteraturen. Endast på så sätt blir det möjligt att åstadkomma den *individualisering*, som är ett hufvudvillkor för att ungdomen skall läsa med glädje, eftertanke och behållning — en individualisering, vid hvilken åldern ofta är den minst tillförlitliga måttstocken. Ju mer skolarbete och andra plikter lägga beslag på barnens tid och krafter, så att jämförelsevis litet af båda kan ägnas åt den fria läsningen, dess mer bör afseende fästas just vid denna fordran, att hvarje barn erhåller den dess uppfattningsförmåga, dess utvecklingsstadium mest passande läsningen.

Det ligger i sakens natur, att en dylik individualisering — hvilken i lika hög grad kräfver

att *litterärt ointresserade barn ej tvingas att hänga öfver böckerna* — kan åstadkommas endast af dem som äro i tillfälle att noggrant följa barnens andliga utveckling och för öfrigt äga kompetens för uppgiften — en uppgift som fordrar mycket större omdöme, intuition och beläsenhet än att ur några boklistor plocka ut ett visst antal böcker. Å andra sidan finnas naturligtvis också här några generella synpunkter; och utgående från dessa kan ju en undersökande och rådgifvande verksamhet bedrifvas. God ledning är att söka i barnens egna uttalanden om den litteratur de läsa; det bör i detta fall tagas hänsyn också till deras eget omdöme i stället för att äfven här tillämpa principen allt för barnen, intet genom barnen. Man bör tala med dem om de böcker de läsa, låta dem, när de vilja, berätta ur dem, äfven om man känner innehållet förut.

Skola vi kunna åstadkomma en verklig höjning af nivån af ungdomens litteraturläsning, så måste vi först och främst befria oss från den mycket gängse föreställningen att denna läsnings enda betydelse och ändamål är att vara ett *medel till lättjefullt fördrifvande af öfverflödig tid.* Det är svårt att säga, om det är den vanliga ungdomslitteraturens beskaffenhet som skapat nämnda åsikt eller tvärtom. Hur som helst — vi äro hvad skolbarnen beträffar tämligen allmänt bundna i den villfarelsen, att det endast är genom läxor som kunskap bibringas, själslifvet utvecklas och personligheter danas. Som all

annan läsning då ej blir mer än ett tidsfördrif, så anse samvetsömma föräldrar det som sin plikt att inskränka den så mycket som möjligt. Hur ofta händer det ej, att barn slitas från boken, så snart det ej gäller läxor, för att »väl använda tiden» på annat sätt, flickorna på ett mer eller mindre banalt prydnadsarbete. »Gör någon nytta i stället för att hänga öfver boken», är en ofta hörd uppmaning. Af små triviala hvardagligheter hindras den läsande oupphörligt att helt försjunka i sin bok. Det räknas honom eller henne rent af till förtjänst, om de spara en del af sin uppmärksamhet för hvad som passerar omkring dem. Barn böra visst, utom sitt skolarbete, inom hemmet ha sig ålagda vissa plikter, som det ej under några förevändningar må tillåtas dem att försumma. Men låt för öfrigt de barn som ha lust därtill utveckla sig genom läsning; låt dem i lugn och ro få fördjupa sig däri, naturligtvis med iakttagande af att kroppens sunda utveckling fullt tillgodoses. Sådan kan boken vara, att den flicka som använder sin lediga tid med att tillgodogöra sig dess innehåll vinner ofantligt mycket mera för sin själ, än om hon ökar brickdukarnas, bordlöparnas och glödritningarnas antal i världen och under tiden för skvallerkonversation om sin nästa. Uppfostra ej ungdomen i den föreställningen att läsningen af en rolig bok är en synd af samma beskaffenhet som den att äta sötsaker i smyg! (Själfva ordet nöjesläsning är vilseledande. Att jag ändå i titeln och äfven några

gånger i texten begagnat mig däraf beror dels därpå att det så allmänt brukas, att hvar och en förstår hvad därmed menas, dels därpå att ordet »fri läsning» genom att inom skolförhållanden användas tillsammans med termen »fri flyttning» fått en helt annan betydelse.)

Frångår man den uppfattningen att litteraturläsningens mål och inverkan äro andra än att blott vara »til Lyst» för stunden och i stället häfdar den att densamma är ett det viktigaste bildningsmedel, så inser man samtidigt den bjudande nödvändigheten af att nivån betydligt höjes och att barnens bokhylla rensas från en mängd trivialt skräp. Man kommer då också till en helt annan åsikt än den en gång i tryck proklamerade att »ungdomens fria läsning skall till sitt mått betydligt inskränkas» samt att »ett lifligt och fantasirikt barn bör så mycket som möjligt genom praktiska sysselsättningar aflägsnas från läsningen»! (Ännu en tillämpning af den satsen att individualiteten alltid skall vändas åt motsatt håll mot det dit den själf pekar!) Denna åsikt torde dock ännu i dag, just på grund af den nyss nämnda uppfattningen om hvad nöjesläsning egentligen är, ha många anhängare.

Låter man litteraturen i dess helhet vara den förrådskammare, ur hvilken det uppväxande släktets förströelseläsning hämtas, så blir den första åtgärden *utplånande i en mängd fall af gränserna mellan barnens och de vuxnes litteratur.* Då öfverflyttas till »barnens bokhylla» bland

annat våra klassiska författares bästa alster, andra »standard works» från vår egen och andra länders vitterhet samt särskildt litteratur i mängd af historiskt och biografiskt innehåll. »Barnens bokhylla» — en term som med förutnämnda princip ej synes mig fullt logisk — förvandlas till »familjens», den del af hemmets bibliotek, där hvarje medlem kan finna något för sig och där bland annat »högläsningsböckerna» helst böra få sin plats för att vara tillgängliga för barnen, om de vilja söka sig tillbaka till dem.

»Men den usla moderna litteraturen, för den skola vi väl framför allt akta vår ungdom!» Ja, i hur många generationer ännu skall ej samtidens litteratur få agera buse att skrämma barn med! För omkring trettio år sedan hörde jag först fältropet mot den moderna litteraturen, och jag är beredd att höra den lifvet ut. Viktor Rydberg har en gång yttrat (i svaret på frågorna »Är vår tid poetisk?» och »Hvarför är ej vår tid poetisk?») på tal om tidens materialistiska tendens och njutningslystnad: »— — anklagelser, hvilka blifvit hörda och sannolikt skola komma att höras i *alla* tider, enär alltid personer skola finnas, som stå afsöndrade från tidens allmänna riktning och sträfvanden och därför med en sjuklig subjektivitet lägga på *tiden* skulden för sin egen disharmoni», samt »klaga måste man, så länge man ej kan lyfta sig något litet öfver sin egen subjektivitet». Och människor som klaga öfver sin samtids litteratur skola alltid finnas.

Det gafs en tid då till exempel Viktor Rydbergs »Den siste atenaren» af en mängd godt folk ansågs för en »dålig bok», som icke borde sättas i händerna på ungdom. Men nu hör Rydberg ej längre till de farliga moderna, och Den siste atenaren, denna bok, om hvilken Wikner yttrat, att den näst bibeln verkat mest genomgripande på honom, anses ej längre omoralisk. Och de som tjugu år härefter vakta tidens barn för den nya litteraturen våga nog ge dem i handom både Karolinerna och Heliga Birgittas pilgrimsfärd, Gösta Berlings saga och Jerusalem, fastän dessas författare en gång hört till de moderna.

Det är intressant nog att taga reda på hvilka som mest föra på tungan talet om samtidens omoraliska litteratur. Kraftigast i sina yttranden äro de som af denna litteratur ej känna annat än vissa om densamma a priori ofördelaktiga omdömen. Men äfven åtskilliga af dem som i sin ungdom med begärlighet läste till exempel Zola och Strindberg och ännu i sin läsning följa med sin tid, tala med ett visst förakt om de moderna författarna. Går man nu dessa personer inpå lifvet och för dem i dess förnämsta verk exemplifierar tidens litteratur, så bli de merendels svaret skyldiga. »Kunna ni verkligen kalla dessa böcker omoraliska eller formellt underlägsna? — Nej, men ändå så... jag tycker i alla fall inte om den moderna litteraturen.» Är det fråga om den och ungdomen, tillägges: »Och jag vill inte se den i händerna på mina barn»; och med

detta ovederläggliga argument afsluta de diskussionen. Liksom folktron med seg envishet fasthåller vid vissa naturväsens existens, så är den föreställningen orubblig hos en mängd godt folk, att det inom litteraturen alltid finnes något obestämbart, obevisbart, hvars existens man ofelbart fastslår genom att i självmedveten säkerhet kalla det den »usla moderna», om man också ej förvärfvat sig annan kännedom om dessa böcker, än att de äro »tryckta i år», men denna egenskap är också, enligt mångas mening, en af de sämsta en bok kan ha, för så vidt det ej gäller barnböcker, ty då är samma egenskap en stor merit. Personer med denna åsikt om den moderna litteraturen äro i allmänhet ej heller vidare bevandrade i den äldre, och de bli ganska förvånade och generade öfver att nödgas från sin synpunkt erkänna anstötligheten i citat från författare, hvilkas verk det nu en gång blifvit praxis att anse oantastliga.

Sällan har väl beskyllningen om den samtida litteraturens dåliga beskaffenhet och däraf följande skadlighet för ungdomen varit så omotiverad som i våra dagar. Tänka vi nu närmast på vårt eget land, så måste vi väl erkänna, att under de senaste tio åren skänkts oss en litteratur, ur hvilken vi fått de bästa alster att sätta i ungdomens händer.

Jag träffade i julas i en bokhandel en mor som köpte julklappsböcker åt sin fjortonåriga dotter. Hon valde Jerusalem, Heliga Birgittas

pilgrimsfärd, Don Quixote och I Fridolins lustgård samt en enda speciell ungdomsbok. Den modern hade omdöme och mod nog att söka bland de moderna författarna, när det gällde att få fatt i verkligt god läsning för sin uppväxande dotter.

Må vi tillmäta vår egen tids litteratur en noblare och mer med sanna förhållandet öfverensstämmande uppgift än den af buse att skrämma barn med, hvarigenom den också helt oberättigadt kommer att omgifvas af den förbjudna fruktens farliga skimmer. Låt ej ungdomen, tills den »gått och läst och allt», som termen lyder, stå alldeles utanför sin egen tids djupa litterära strömningar!

Jag är beredd på den invändningen: »Om man på det sättet låter barnen njuta i förtid af de vuxnes litteratur, hvad skola de sedan läsa?» Denna invändning hörde jag en gång i en diskussion om ungdomens litteraturläsning afgifvas som motivering för det påståendet att »Fältskärns berättelser» böra sparas till åldern 15—16, ej därför att de ej äro läsbara för yngre barn, men därför att »det finns så *litet(!)* för den åldern». Och då svarades af en skolföreståndarinna: »Litet! Och jag tycker i stället, att det finns så mycket, att man bara inte vet hur ungdomen skall hinna med det.» Både invändningen och svaret äro betecknande för de diametralt olika hufvudsynpunkter jag ofvan redogjort för. För det ena lägret ter sig ett utlåtande som detta fullt korrekt:

»Den fordran vi uppställt, att ungdomen skall läsa endast goda böcker, gör det till en naturlig följd, att endast få skola läsas, redan af det enkla skäl, att *de goda ej äro särdeles* många.» För dem åter som betänka hvilken outtömlig ocean litteraturen i sin helhet är och hur det endast blir några droppar af densamma som det stora flertalet under hela sitt lif kommer åt att tillägna sig, som känna förtviflan öfver att så oändligt stora litteraturområden alltid måste för dem förbli stängda, synes det vara en stor orätt emot ungdomen att ända till dess adertonde år ställa så godt som all verklig litteratur utom dess räckvidd. Och för öfrigt — lifvet ställer sedan så mången på en plats där tid och tillfälle till läsning bli så mycket mindre än i ungdomen, ibland knappast något. Godt för dem som då hafva en rik beläsenhet från ungdomens dagar att lefva på under de senare svältåren. De ge ej tappt i första tag, kunna bättre uppehålla intresset, äfven när det ej tillgodoses, och använda alla möjliga utvägar som intresselösheten och lojheten skulle lämna obegagnade. Jag hörde en gång en intelligent, af litteratur varmt intresserad dam, som i synnerhet under de tio första åren af sitt äktenskap så strängt upptogs af hemmets plikter, att tiden för läsning blef ytterst ringa, säga: »Jag var så angelägen att ändå alltid ha böcker i huset för att underhålla intresset och vara i tillfälle att använda hvarje sig bjudande möjlighet till läsning. I stället för att tänka:

'Hvad tjänar det till att skaffa den eller den boken', räsonerade jag så: 'Alltid kan det bli någon stund öfver, och då är det bra att ha böckerna till hands, och blir det inte, så är det ändå bra att ha dem i huset'.» Och följden har blifvit, att hon själf skaffat sig en stor beläsenhet och att den uppväxande ungdomen i hennes hem haft ett värdefullt, rikhaltigt bibliotek till sitt förfogande. — En annan fru sade mig: »Under alla dessa år, då jag ej haft tid att läsa, har jag lefvat på allt det jag läste i min ungdom.»

Visserligen finnes i vår tid, men det är ej något för den särskildt utmärkande utan har funnits äfven i förra tider, en tredje, fjärde rangens litteratur, hvilken såväl vuxna som barn böra lämna åt dess värde och låta bli att uppmuntra. Föräldrar böra visa en så uppodlad smak vid tillgodoseendet af hemmets bibliotek att de ej, som en författare i detta ämne föreslår, behöfva betänka nödvändigheten att »bränna, sälja(!) eller gömma sina dåliga eller för ungdomen farliga böcker».

Å andra sidan vill jag betona, att ur min föregående framställning svårligen torde kunna påbördas mig den meningen att hemmets bibliotek i sin helhet bör *utan allt slags tillsyn* och *rådgifning* vara tillgängligt för barnen i familjen. Det finnes obestridligen, äfven när det gäller förstklassig litteratur, en åldersindividualism hos läsaren att taga hänsyn till, dock så, att den andliga utvecklingsgraden blir den i första hand

bestämmande vid valet af läsningen. Det finns föräldrar som *jäkta* barnen med en snobbläsning som de ej äga förmåga att på något sätt absorbera i sin andliga organism och som framkallar alla symptom af andlig indigestion, blott för att få skryta med att deras barn »läsa allting».

Barn böra visst vänja sig att tåla och lyda förbudet »den boken får du ej ännu läsa», men mot ett »du får inte» bör sättas nio »du får» i stället för att proportionen nu för så många barn, genom tillämpande af en felaktig hufvudprincip och genom bristfälliga anordningar, blir den motsatta.

Erhålla barn tillräcklig och passande näring af verklig litteratur och såmedelst känna sig delaktiga i familjens litterära egendom, då taga de det som en helt naturlig sak, att åtskillig litteratur undanhålles dem som ej lämplig för deras utvecklingsgrad, och den förbjudna frukten förlorar i allmänhet sin lockelse — i sanning en mycket afsevärd vinst.

Gör man sig besvär att undersöka, torde man få skäl att förvåna sig öfver med hvilken sund instinkt barn som på det sättet litterärt uppfostras välja sina älsklingsböcker, och man torde äfven få tillräckligt många bevis för att fastslå sanningen af det påståendet att det icke är de som redan i sin tidiga ungdom fått fördjupa sig i och lärt att älska de stora andarnas verk, hvilka som vuxna öfvergå till lånbiblioteks-litteraturen och fylla sin lediga tid med läsningen

af banala och okonstnärliga romaner och på så sätt göra skäl för beskyllningen att fördärfva sin smak med de värdelösa och dåliga alstren af såväl samtidens som gångna tiders litteratur.

Utplånande af de olämpliga gränserna mellan de vuxnes och barnens litteratur åstadkommes äfven, ehuru på indirekt sätt, genom öfversättningar, bearbetningar och moderniseringar af original som i sin ursprungliga form äro mera svårtillgängliga för ungdomen. Denna uppgift är, i synnerhet när det gäller de båda senare slagen, en bland de allra svåraste. Att bringa jämvikt mellan å ena sidan pieteten för de stora andarnas verk och å andra sidan hvad man skulle kunna kalla populariseringskrafvet ställer mycket stora fordringar på uppgiftens handhafvare. Och de finnas nog, hvilkas litterära pietetskänsla är så stark, så förnäm och exklusiv, att de ställa sig oförstående mot hvarje sådant företag. Obestridligt är ju också, att det intima sambandet mellan ande och form, sådant det förefinnes hos de diktande snillena, i väsentligaste mån bidrager till en rätt förståelse, ett djupt tillägnande. Men ytterst är det dock »anden som gör lefvande», och den är ej oupplösligt förenad med den form, i hvilken mästaren ingöt den. Vore det så, skulle till och med hvarje öfverflyttning från ett språk till ett annat vara förkastlig, ty där är ju nämnda

intima samband faktiskt redan brutet. För öfrigt hänvisar jag till Heidenstams tänkvärda utlåtande i detta ämne, där han framhåller, att det i de särskilda ungdomsupplagorna bör bortgallras så litet som möjligt samt att det nödiga urvalet bör i de fall där det ännu låter sig göra företagas af författarna själfva och ej af utomstående eller af dilettanter.

Som lämpliga för ungdomen må nämnas Bååths och Schücks förträffliga bearbetningar af *fornnordisk* och *medeltidslitteratur,* Lundells och Noreens *Svensk vitterhet*, *För skola och hem*, Bendixsons och Hildebrands *Skolupplagor af svenska författare*, Meyer, *Svenska parnassen*, H. Lindgren, *Ungdomens poesibok;* Cecilia Milow har väl lyckats i den svenska dräkt hon gifvit *Canterbury tales* samt i sina efter bästa källor gjorda *Litteraturhistoriska bilder från Storbrittanien;* vidare är på detta område att nämna *Don Quixote*, som utgör del II af biblioteket *De gyllene böckerna.*

Afsikten med nämnda serie, som i tjor började utgifvas på Albert Bonniers förlag, är att göra svensk ungdom i en för den tillgänglig form bekant med världslitteraturens mästerverk från skilda tider. »Afsikten är god», som det heter, och att döma af de första delarna torde äfven utförandet bli godt. Dock anser jag den i den första, *Odysséen,* följda planen oriktig. Öfversättaren själf säger, »att någon del måste vara tillräckligt stor och af tillräckligt växlande inne-

håll för att läsaren må få en trogen föreställning om den beundransvärda framställningskonsten hos den gamle mästaren». Visserligen. Men denna trogna föreställning erhålles otvifvelaktigt bäst därigenom att de vackraste och mest karaktäristiska partierna uttagas ur verket i dess helhet och lämnas i metrisk öfversättning, de mellanliggande, mera oväsentliga i prosaform. Så har Fridtjuv Berg gått till väga i sin bearbetning, under titel *Trojanska kriget* (ingår i barnbiblioteket Saga), af den homeriska epopén. Borgström, den nye Homerostolkaren, däremot lämnar af Odysséen de sex första sångerna i metrisk öfversättning, de tolf öfriga i prosaform — ett förfaringssätt som det är att hoppas han ändrar i sin bebådade tolkning af Iliaden. Och dock — må det nu gälla blott som min personliga åsikt — gällde det för mig att göra en ungdom bekant med Homeros och jag således stode i valet mellan dessa moderna bearbetningar och Johanssons gamla öfversättning af Odysséen och Iliaden i deras helhet, så toge jag utan tvekan den senare. Och jag tror ej, att mitt omdöme i detta fall leddes uteslutande af min känsla för det jag själf en gång som ung lärt hålla kärt.

De för denna jul utkommande delarna af De Gyllene böckerna äro Plutark, »Namnkunniga greker» och Kalevala.

Detta ungdomsbibliotek bör kunna bli ett värdefullt och sin uppgift fyllande, om fordringarna på detsamma ställas och infrias på samma

sätt som hittills. Den vackra utstyrseln och det jämförelsevis billiga priset böra dessutom tillförsäkra denna serie ungdomsböcker stor spridning.

Ett barnbibliotek värdt »mention honorable» både för den goda redigeringen och den stora prisbilligheten är det som i åtskilliga år utgifvits under titeln *Saga*. Det har anmärkts mot detsamma, att man genom att så tidigt sätta bearbetningar af större verk i händerna på barnen hos dem förtager intresset för originalen. Jag tror ej detta blir fallet, när det gäller goda bearbetningar — tvärtom, och det är förträffliga sådana Saga bjuder på, exempelvis Schücks och Bergs.

Dessutom bör man hvad *Saga* beträffar komma ihåg, att dess främsta ändamål är att nå till så breda lager af vårt folk som möjligt. Saga sprides hufvudsakligen genom folkskolorna, vänder sig i första rummet till dessas befolkning och läses således företrädesvis af dem för hvilka originalerna sedermera i allmänhet bli slutna böcker. Låt oss ej äfven i denna fråga, hvad vi alltid äro så fallna att göra när vi diskutera barnafrågor, taga hänsyn endast till öfverklassens barn, utan också till de ekonomiskt vanlottade barnen — de utgöra ändock flertalet. Dock mera i denna sak framdeles! — För tusentals barn, för hvilka uppbringandet ens af en krona till en rolig bok är en omöjlighet, är det en oskattbar vinst att till ett pris af sextiofem öre — ytterligare underlättadt genom häftesvist utgifvande — få sådan lektyr som den Saga bjuder på.

Öfversättningar och bearbetningar ingå med nödvändighet i hvarje lands litteraturförråd. Men mot de onödiga öfverflyttningarna af tarflig, andefattig, pjollrig barnlitteratur må vi göra front. I fråga om barnböcker böra vi vara protektionister. En öfversatt ungdomsbok skall för att vara berättigad i ett eller annat afseende vara öfverlägsen hvad det egna landet har att bjuda. Och bearbetningar för ungdom böra vara så gjorda att barnen få en i originalets anda hållen, korrekt föreställning om detsamma och sedan i förväntansfull kärlek söka sig dit. Verkar bearbetningen ej detta, eller verkar den motsatsen, då är den oberättigad i hvarje bokförråd, ej minst ungdomens. För det slaget må vi be öfversättare och förläggare nådeligen bevara oss.

IV.

Där det läses högt bor trefnaden.
Heidenstam.

En andra åtgärd, hvarigenom man kan höja och odla den uppväxande ungdomens litterära smak, är *högläsning inom hemmet.* Jag menar visst ej, att denna skall bli dess enda fria läsning och ersätta den på egen hand; den skall ej ha ens tillnärmelsevis lika stor plats, ty då skulle den göra ett skadligt intrång vid den förut nämnda individualiseringen, men den bör inom hvarje bildadt hem förekomma. Att träffa goda val vid denna familjeläsning är icke svårt — man lider snarare af embarras de richesse än tvärtom. Särskildt inom den historiska och biografiska samt upptäcktsfärdernas litteratur finnas böcker i mängd ägnade att intressera olika åldrar. Och äfven bland det rent skönlitterära finnes mycket att tillgå för detta ändamål.

Att vårt moderna samhällslif, där familjemedlemmarna af sin verksamhet och andra intressen oupphörligt jäktas åt olika håll, uppdrifva tid och tillfälle till gemensam läsning faller sig nog

svårt, men torde dock mången gång med användande af god vilja och en smula esprit d'arrangement låta sig göra. En sådan stund af samlad ro är just för den öfriga orons skull af stort gagn. Nu torde det i stället i allmänhet vara så, att från det barnen börja skolan blir deras litteraturläsning något som föräldrarna stå alldeles utanför och i bästa fall ägna endast den uppmärksamheten att de kontrollera hvilka böcker som läsas. Under hela skolperioden är gemensamheten på detta område borta och därigenom också många tillfällen att lära känna barnens omdöme och uppfattningsförmåga samt att vinna det unga hjärtats förtroende.

Utomdess är den gemensamma läsningen nyttig för den större grundlighet i uppfattningen den bibringar och hvarigenom den utgör en hälsosam motvikt till det alltför ifriga bokslukande, som barn nog gärna göra sig skyldiga till, när de läsa på egen hand. Vidare befordras genom denna öfning den så sällsynta konsten att läsa väl högt; jag menar ej ett uppstyltadt deklamatoriskt föredragande, men hvad jag skulle vilja kalla enkel god husmansläsning. Så motverkas genom den gemensamma läsningen alltför stor ensidighet. Det är nyttigt för barn, som af ett starkt intresse alltid välja lektyr af samma art, att på detta sätt ibland få sin uppmärksamhet riktad på andra litteraturområden och likaså för dem som äro så litet litterärt intresserade, att de helst använda all sin lediga tid vid ett instrument,

en hyfvelbänk, ett handarbete eller till sport och idrott af ett eller annat slag.

Det bör kraftigt betonas, att den gemensamma högläsningen ej får otillbörligt inkräkta på familjemedlemmarnas individuella litterära intressen och att den ej får vara tendentiös i något afseende. En vetenskapsman har berättat mig att i hans hem dagligen förelästes ur en tysk andaktsbok. »Det hade,» sade han, »två bestämda verkningar; min bror och jag lärde oss tyska och blefvo — fritänkare. Metoden är ofelbar.» Dessa gemensamma läsestunder få ej tidt och tätt afbrytas med »belærende» förklaringar och utläggningar; de skola vara hvilostunder, ej tråkiga lektioner. Jag kan ej neka mig nöjet att här åter citera den aktade pedagog som en gång skrifvit i denna fråga: »Hvad åter beträffar den skada, som kan åstadkommas genom medelmåttiga eller dåliga skrifter, så söka vi botemedlet eller åtminstone palliativet för densamma, utom i en god uppfostran i allmänhet, hufvudsakligen i nämnda läsningssätt. Det är sådana böcker som *företrädesvis böra läsas gemensamt(!)*. * Här gäller det för uppfostraren att visa sig uttråkad af det triviala, att blotta det oskickliga, lumpna och förvända, att harmas öfver det osedligas och oskönas gäckande förklädnad. Där fullt förtroende och kärlek emellan barn och uppfostrare förefinnas, där skall en sådan läsning, förståndigt

* Kurs. af G. L.

ledd, icke allenast förebygga eljest oundvikliga faror, utan till och med styrka dygden och skönhetssinnet genom att i klarare och bestämdare dager visa gränserna för deras områden ... Gemensam läsning och kritik af medelmåttiga och underhaltiga skrifter skall aldrig kunna annat än gagna de unga.» Var inte så säker på det! Det finnes något hvilket för barn är hvad girigheten är för äldre, »en rot till allt ondt», och det är — tråkigheten. Och af en dylik gemensamhetsläsning bli barnen helt enkelt uttråkade. Om äfven de yngsta medlemmarna — naturligtvis är det ej meningen att dibarn och koltbarn skola tvingas med — af denna läsning ej uppfatta mer än endels, blott boken är af det slag, att den, »om också halft förstådd», blir »älskad desto mer», så bli dessa läsestunder dem till välsignelse, komma att höra till deras käraste barndomsminnen, till dem som sedan ge fäste i lifvet.

En mycket stor brist i vår ungdoms litterära bildning är dess nästan fullständiga *obekantskap med norsk och dansk litteratur*, en obekantskap som för öfrigt delas af ett flertal af den bildade allmänheten. Dessa öfversättningar från danska och norska äro ett oting, som vi böra göra allt för att afskaffa, främst genom att läsa originalen i stället. Till julen 1901 utkom i öfversättning fru Gjems Selmers förtjusande lilla barnbok »Smaa-

pigernes bog». Man kan ej tänka sig en bättre bok genom hvilken svenska småttingar kunde på deras eget språk göra bekantskap med norska barn. Men nej, det vore för enkelt, öfversatt måste den vara för att finna väg till svenska hem. En annan roande norsk läsning är böckerna om yrhättan »Inger Johanne», och en ståtlig ungdomsbok är »Gunvor Thorsdatter till Hærö» för att nu nämna blott en bok för hvar och en af de olika åldersgrupperna. Vi ha dem alla öfversatta, men jag tror, att om de som gjort bekantskap med dem i denna dräkt sedan gå till originalen och jämföra, de ej dädanefter skola välja öfversättningar, när det gäller dansk och norsk litteratur. Vår tids ungdom känner knappt till namnen Wergeland och Welhaven, och dess obekantskap med Ibsen och Björnson är häpnadsväckande stor för att ej använda ett skarpare uttryck om detta sakförhållande. På de tre hundra listor på skolungdoms nöjesläsning som jag granskat fann jag Björnsons namn på fem, Ibsens på fyra listor. Bland danska författare lämpliga att af ungdomen utsättas för samma experiment nämner jag exempelvis Andersen, Hertz, Oehlenschläger, Paludan-Müller, J. L. Heiberg, Ingemann, Chr. Winther, Bergsöe, Karl Larsen, Ewald. Vore det ej en uppgift för *Nordisk förening* att inom sina respektive länder i några af de mest spridda tidningarna och tidskrifterna lämna uppgifter på grannländernas för ungdom mest lämpliga litterära alster och på så

sätt redan från deras barndom hos sina landsmän främja lust och vana att på originalspråket ta del af det bästa systerländerna här ha att bjuda.

I hvarje skolbibliotek borde finnas en väl utvald grupp norsk och dansk litteratur.

Professor Otto Borchsenius, den kände förkämpen för att göra svensk litteratur känd i Danmark, skrifver i en artikel i köpenhamnstidningen Dannebrog följande: »Om det skall bli allvar med att få en större del af den läsande allmänheten att afstå från svensk litteratur i dansk öfversättning och gå direkt till originalspråket, bör det vara pressens uppgift att fästa uppmärksamheten på sådana hjälpmedel som kunna gifva en praktisk handräckning och genom sin lätta tillgänglighet äro åtkomliga för skola och hem.» Efter att ha omnämnt den af Lundell och Noreen utgifna antologien »Svensk vitterhet» samt den nya upplagan af Bellmans »Fredmans epistlar» med den förträffliga karaktäristiken af O. Levertin som synnerligen värdefulla för danska läsare, fortsätter han: »Målet skulle ju ej endast vara att läsa en ny roman af Selma Lagerlöf eller Gustaf af Geijerstam på originalspråket, utan äfven att förvärfva sig en smula förtrogenhet med svensk kultur i allmänhet och svensk klassisk litteratur i synnerhet.» Dessa ord äro, med andra exempel, i lika hög grad tillämpliga på Norge och Sverige. Intressant skulle vara att veta, i hvilket af de tre länderna lättjan i detta fall är störst.

Ett medel att tillskynda ungdomen större behållning af dess litteraturläsning är *afskaffande af lånsystemet*, så långt det låter sig göra. Barnen böra äga eller inom hemmet ha tillgång till de böcker de helst läsa; endast på så sätt kunna dessa för dem bli verkliga vänner, som de alltjämt vända åter till och under årens lopp lära känna under olika förutsättningar från olika sidor. En bok af värde ger större behållning andra gången den läses än den första. »En bok som inte är värd att läsas två gånger är ej värd att läsas en» (Jean Paul). Jag vet väl, att man här, och det med skäl, kommer att invända, att detta i första rummet är en ekonomisk fråga. Visserligen, men härpå vill jag svara, dels att det finns en mängd luxuöst inredda hem som berättiga till frågan »men hvar äro böckerna», dels att de familjer som skulle, för sitt ekonomiska anseendes skull, dra sig för att låna för tio öres värde, men som ogeneradt tillfredsställa sitt litterära behof genom lån, äro många flera, än man skulle tro. Eller med andra ord — det är i en mängd fall icke ekonomiska skäl som ligga till grund för lånsystemet där det praktiseras.

Frånräknadt dessa, är det ju dock ett stort antal äfven så kallade öfverklasshem, där ekonomien tillåter endast ett starkt begränsadt inköp af litteratur. Så mycket större omsorg bör då ägnas åt urvalet, så att kvaliteten — här egenskapen att tåla omläsning — får ersätta hvad som brister i kvantitet. Barn, liksom vuxna,

hvilka »läsa allting», som det heter, visa sig ofta äga den ytligaste litterära bildningen. Jag känner en ung dam, bosatt på landet, som under sin uppväxttid ej hade mycket tillfälle till litteraturläsning, utan var hänvisad till att läsa om och om igen det lilla hon kunde komma öfver. Nu har hon tillgång till ett välförsedt bibliotek, där i synnerhet den moderna litteraturen är representerad. Man skulle tro, att hon nu slukade böcker. Men nej, hon väljer med omsorg och behåller länge hvarje bok. Och när någon af dem särskildt tilltalar henne, söker hon alltid skaffa sig den för att själf äga den. En gång kom hon strax tillbaka med en bok, under förklaring: »Jag förstår den inte.» — »Men det är ju en bok som hela världen läser och talar om.» — »Må så vara, men när jag, åtminstone ännu, inte duger till att förstå den, så hjälper det mig inte, om hela världen pratar om den.» Hos många så kallade litterärt bildade, som i en hufvudstad äro i tillfälle att »läsa allting», att i sporrsträck jäkta igenom litteraturen för dagen, skall man förgäfves söka det djupa inträngande i det lästa, det förståelsens tillägnande, som jag funnit hos denna enkla landtflicka. Må ungdomen vänja sig att ej se kriteriet på litterär bildning förnämligast i att vara underkunnig om den senast tryckta romanens innehåll, hurudant detta än är.

För barn som ej inom hemmet kunna få tillräckligt med böcker måste ju lånsystemet användas. Där skolbibliotek finnas, böra dessa då

anlitas före kamraternas, så att barnen tvingas att behandla de lånade böckerna med omsorg och att ordentligt lämna igen dem. Ty lånade böckers öde i allmänhet, hvem känner icke det?

»Tel est le triste sort de tout livre prêté
Souvent il est perdu, toujours il est gâté.»

Böcker, särskildt på det område hvarom här är fråga, illustreras nu mycket rikligare än förr. För den som så hafva kan äro möjligen förstklassigt illustrerade upplagor af till exempel Fältskärns berättelser, Valdemar Seier, Karolinerna, Singoalla, Lille Viggs äfventyr etc. af större värde än oillustrerade. Men sådana böra alltid finnas *jämsides* med de förra, så att innehållet ej för de dyrbara illustrationernas skull blir otillgängligt för ekonomiskt mindre lyckligt lottade barn. Deras förlust blir ej synnerligen stor, oftast alls ingen, ty en liflig fantasi illustrerar på egen hand, målar bilder, som barnet från sin ståndpunkt kännes vid och älskar framför äfven de konstnärligt sedt mest förträffliga. Och dåliga illustrationer, som ej främja annat ändamål än att fördyra boken, må slopas! Lösen nu tyckes emellertid vara »hellre illustrerad hur som helst än oillustrerad», och åt barnens fantasi lämnas här snart sagdt intet tillfälle till verksamhet och skaparglädje.

De önskningsmål man skulle vilja framställa till förläggarna för lånsystemets afskaffande äro först utgifvandet af *godtköpsupplagor* i så stor

utsträckning som möjligt, där ej endast det billigare priset utan äfven det häftesvisa utgifvandet (hvilket dock ej bör föranleda det häftesvisa läsandet) underlättar den stora allmänhetens köpförmåga. Den stora spridning dylika upplagor uppnå torde väl hålla vederbörande förläggare mer än skadeslösa i ekonomiskt hänseende. Vidare önskar man slopandet af konstnärligt underhaltiga eller på annat sätt olämpliga illustrationer samt alltid oillustrerade upplagor bredvid de illustrerade.

Den ekonomiska sidan af ungdomens bokfråga är emellertid icke löst genom alla dessa åtgärder. De komma endast barnen från i mer eller mindre grad bärgade hem till godo, barn som gå i skolor med välförsedda bibliotek och ha kamrater och vänner, hvilkas bokförråd de kunna anlita, om deras egna tillgångar till bokinköp tryta. Men alla de tusentals barn, för hvilka till och med en lånad »rolig bok» är en okänd lyxartikel, hvad göres för dem? För den praktiskt anlagda ungdomen ur ekonomiskt vanlottade hem är rikligen sörjdt genom arbetsstugorna. Men hvad är gjordt för dem som bestå sig med »en brinnande läslust», som det heter? Är denna hos öfverklassens barn så eftersträfvade egenskap så fördömlig hos underklassens att intet jämförligt bör göras för den? Är det rättvist att sörja endast för de praktiska anlagens utveckling? Vore det ej på tiden att bredvid den så ensidigt omhuldade arbetsstugeidén ge plats och

lifsmöjlighet åt en annan, minst lika behjärtansvärd, nämligen den om *läsestugor för fattiga barn*?

Denna tanke kan ej nog läggas vår välgörande allmänhet på hjärtat. Den som någon gång haft glädjen att göra ett sådant litet fattigt, läslystet barn en bokgåfva, kan ej ha underlåtit att med vemod tänka på hur litet gåfvan svarade mot behofvet och hur oändligt många barn det finns i samma ställning. Skulle ej den så lifskraftiga, oförtrutet och framgångsrikt arbetande *Föreningen för läsestugor* kunna och vilja ta upp på sitt program äfven denna väsentliga och behjärtansvärda del af den sak den gjort till sin.* — Jag sade, att arbetsstugeidén är ensidigt omhuldad; det erkännande, hvarmed den upptagits, det nit, hvarmed den utförts, ha gjort, att vi därmed slagit oss till ro och ej beaktat att genom den tillgodoses bara *ett slags* begåfning, den rent praktiska. Hvad den moraliska inverkan beträffar, så kan god nöjesläsning lika väl som till exempel bastflätning »hindra många tillfällen till synd».

Af en slump fann jag häromdagen i en tidning följande redogörelse för hvad i Amerika gjorts i denna angelägenhet och som jag begagnar tillfället att citera.

»Vid amerikanska bibliotek har man redan länge sysselsatt sig med uppgiften att skaffa

* Af dess kataloger finner man att föreningen redan äger en, i förträffligt urval gjord, liten samling ungdomsböcker.

passande läsning för barn och att få deras bokliga intressen ledda i rätt riktning.

I de flesta amerikanska bibliotek har man redan inrättat afdelningar med läsrum för barn. Dessa läsrum stå under uppsikt af en person, som särskildt utbildats för sitt kall.

Det stora centralbiblioteket i Pittsburg har gjort till sin uppgift att skaffa den nödvändiga andliga födan åt 70,000 barn, och det finnes söndagar, då biblioteket besökes af ända till 20,000 barn. Läsrummen för barnen äro så trefligt inrättade, att barnen böra trifvas där, och dessa rum ha redan börjat bli viktiga faktorer i de små amerikanarnas uppfostran. Rummen äro prydda med växter och blommor; på väggarna hänga fotografier och reproduktioner af stora mästares taflor, och dessutom finnes ett stort antal byster, statyer och uppstoppade fåglar.

Böckerna äro uppställda i hyllor och så, att hvarje barn med lätthet kan få fatt i den bok det önskar läsa. Lektyren är afsedd för barn i alla åldrar, och där saknas naturligtvis ej sagoböcker med kolorerade bilder.

För att leda barnens smak i en viss riktning uppställer man illustrationer, som väcka lusten att göra bekantskap med den eller den store mannen på till exempel hans födelse- eller dödsdag. Är det en stor konstnär, hvars minne skall firas, uppställas reproduktioner af hans mest berömda konstverk.

Ett värdefullt undervisningsmedel äro de så

kallade 'tafvelfriserna', som först användes i biblioteket i Milwaukee.

I en omkring tre fot bred fris upphängas nämligen kopparstick eller kolorerade planscher, som illustrera kända sagor, fabler eller scener ur berömda verk. De bokhyllor, som stå i närheten af dessa friser, äro så eftersökta, att nästan alltid alla böckerna äro ute till låns.

Karaktäristiska för många barnbibliotek äro äfven de så kallade 'historietimmarna', som först blefvo införda i Pittsburg.

Två gånger i hvarje vecka församlas barnen för att höra föredrag om ett eller annat historiskt ämne, och vid föredragens slut måste biblioteket vidtaga åtgärder för att skaffa böcker om de händelser eller personer, som föredragen handla om. Så till exempel hölls ett föredrag om Shakespeare, efter hvilket hans samlade arbeten blefvo utlånade fyrtiofyra gånger.

På väggarna till barnens läsrum i Milwaukees bibliotek står skrifvet med stora bokstäfver: 'Detta rum står under beskydd af Milwaukees gossar och flickor', och dessa ha äfven visat sig värdiga det förtroende man visat dem.

Det händer ytterst sällan, att en bok kommer bort eller blir skadad, och de böcker, som lånas hem, behandlas med största varsamhet.»

I det föregående har jag på tal om rådgifvande auktoriteter nämnt Fredrika-Bremer-för-

bundets bokkommitté, den enda i sitt slag och således den som behärskar situationen. Denna kommitté lär lifligt rådfrågas vid valet af ungdomslitteratur. Så heter det i dess senaste årsredogörelse bland annat: »Utställningen, som öppnades den 12 december, bjöd på de bästa, såväl nya som äldre ungdomsböcker samt hade att glädja sig åt talrika besök och yttrades allmänt belåtenhet med densamma. Under året har från flere håll till kommittén ingått begäran om råd och upplysningar vid val af ungdomsläsning och för upprättande af skol- och arbetarbibliotek. Äfven från utlandet hafva kommit bref med anhållan om uppgift på barn- och ungdomsböcker, lämpliga till öfversättning. Särskildt från Boston önskades anvisning på sådana för att representera svensk litteratur i ett större arbete för ungdom, som är under utgifning och som skall innehålla berättelser af framstående författare från olika länder. Alla dessa förfrågningar hafva af kommittén besvarats.»

Man ser häraf, att kommittén har en ganska vidtomfattande verksamhet, och med det stora inflytande den således tyckes äga bör den kunna verka i väsentlig mån höjande och förbättrande på ungdomens litteraturläsning. Månne detta är fallet?

Det är möjligt, att kommittén sitter inne med den stora litteraturkännedom som erfordras för att kunna framlägga ett material, samladt ur såväl vår egen som andra kulturländers vitterhet

från skilda tider. Men den sätter i så fall sitt ljus under en skäppa. Granskar man dess bokkataloger, ser man alltför många som äro frånvarande, alltför många obetydliga närvarande, och man får den bestämda uppfattningen att kommittén i sin verksamhet ledes af den hufvudprincipen att, såsom jag förut formulerat den, »tills barnen uppnått aderton år, bör, med några få allmänt erkända undantag, såväl det egna landets vitterhet som världslitteraturen af dem lämnas oberörda». I disproportionen mellan den berömvärda, i mångens ögon väl pedantiska omsorg, med hvilken snart sagdt hvarje utkommande barn- och ungdomsbok granskas, och å andra sidan uraktlåtenheten att ägna i de flesta fall någon alls, i några mer än en högst flyktig uppmärksamhet åt den öfriga litteraturen synes mig ligga en fara för att kommittén ej verkar höjande på nivån af ungdomens litteraturläsning. Man bör nämligen besinna, att kommittén ej uppträder rådgifvande endast för åldern 6—14 år utan sträcker sin verksamhet ända till åldern 18 år. Men när i litteraturråd för 18-årig ungdom namnen C. J. L. Almqvist, Atterbom, Fr. Bremer, Eddan, Forsslund, Fröding, Hallström, Heidenstam, Karlfeldt, Kellgren, S. Lagerlöf, Lidner, Nicander, Snorre Sturlasons Konungasagor, Stagnelius, Strandberg, Collett, Holberg, Kielland, Prydz, Bulwer, Kingsley, Milton, Shakespeare, Tennyson, Thackeray, Orzezsko alldeles saknas, Goethe visserligen sparsamt förekommer i en vid Tredje

allmänna flickskolemötet uppsatt, af bokkommittén som tillägg publicerad, lista, men icke i dess egna, Strindberg representeras endast af För våra barn, Tolstoj af en liten sagosamling För barnen, Ibsen endast af Digte, Hærmændene, Kongsemnerne och Gildet på Solhaug samt Den siste atenaren, Singoalla, Vapensmeden och Faust (såväl den tyska som den svenska) lysa med sin frånvaro, under det att Björcks och Östergrens dikter och all litteratur af Wirsén (utom den i Svenska akademiens handlingar intagna) rekommenderas, då kan man icke underskrifva omdömet, att kommittén, för att använda dess egna ord, »bjuder på de *bästa*, såväl nya som äldre ungdomsböcker», så vida ordet ungdomsböcker tages i den vidsträckta betydelse det bör tagas, nämligen böcker som ungdom kan och bör läsa. Här må ej invändas, att det är alldeles tillräckligt om en adertonårig ungdom af till exempel Rydberg läst Lille Viggs äfventyr, Romerska sägner och Romerska dagar eller af Ibsen Hærmændene, Kongsemnerne, Gildet och Digte. Kommitténs uppgift bör vara att, utom att nämna alla de författare som böra komma i fråga, också nämna *allt* hvad som för ändamålet lämpar sig af vederbörande författare. Att därur göra ett personligt urval tillkommer sedan den läsande själf eller den som öfver hans läsning råder, icke kommittén.

Det är visserligen sant, att den individualisering, genom hvilken hänsyn tages till barnens olika sinnesriktning, intresse och andliga mogen-

het kan göras endast af dem som äga personlig kännedom om barnen och i öfrigt besitta kompetens för uppgiften. Men det existerar ju också, som jag förut nämnt, en åldersindividualism, representerande de olika åldrarnas genomsnittsutveckling. Det är denna som ligger till grund för de rådgifvande auktoriteternas *åldersbestämningar*. Dylika äro ju nödvändiga för så vidt den gjorda granskningen skall kunna tjäna till ledning. Jag medger villigt att dessa åldersbestämmelser äro en mycket svår sak, just därför att barn ju äro så olika utvecklade, och de kunna aldrig bli annat än ungefärliga. För att få dem så tillförlitliga som möjligt bör man ta hänsyn äfven till barnens eget omdöme och så ange *hela* den period, under hvilken boken kan lämpa sig. I de nära tre hundra listor jag granskat har jag funnit mycket liten öfverensstämmelse med bokkommitténs åldersanvisningar, särskildt hvad de bästa böckerna beträffar.

Jag vågar påstå, att den allmänna meningen om bokkommitténs åldersbestämmelser är den att de äro gjorda efter alltför låg måttstock på barns genomsnittsutveckling och att ett noggrant efterföljande af desamma skulle på ett stort antal barn verka rent skadligt. Man ser hur den principen att å ena sidan om åtskilliga böcker erkänna att de med fördel kunna läsas af 10—12-åringar, men ändå rekommendera dem endast för åldern 15—16, därför att »det finns så litet för den åldern», för med sig äfven otill-

förlitliga åldersanvisningar.* Jämför man kommitténs bestämmelser med dem som hvarje jul lämnas med afseende på de nyutkomna böckerna i tidningars anmälningar, skall man finna, att dessa sällan öfverensstämma. Särskildt Aftonbladets barn äro vanligen en fyra fem år mer försigkomna än bokkommitténs. Hvems barn äro de normala? En dylik genomgående olikhet är dock värd uppmärksamhet; det vore förmätet att anta, att den härrör endast af brist på iakttagelseförmåga och erfarenhet å ena sidan.

Skall Fredrika-Bremer-förbundets bokkommitté fortfarande taga på sitt ansvar att vara den förnämsta rådgifvande auktoriteten och att äfven representera oss utåt, då bör i dess kataloger en långt större litteraturkännedom göra sig gällande, dess så kallade urvalslista undergå en skarp revision och högst betydligt utvidgas och åldersbestämningarna öfver hela linjen förändras, — flertalet af dem bör flyttas minst två år tillbaka — samt äfven norsk och dansk litteratur tagas med.

Ledningen vid val af ungdomslitteratur har man att söka delvis äfven i de anmälningar på

* Jag meddelar här några exempel på kommitténs åldersanvisningar. Sagosamlingarna i allmänhet rekommenderas ej före åldern 8—10, Grimms sagor 10—14, Andersens sagor och Tusen och en natt 12—14; Lille Vigg 8—10, Topelii Läsning för barn 8—14, Fädernas gudasaga 16—18, Fänrik Ståls sägner 12—18, Svenska bilder 14—18, Tegnérs Svea, Karl XII m. fl. 14—18. Ingen af Scotts romaner nämnes före 16 år; Fältskärns berättelser, Starbäcks och Ingemanns romaner 15—18; Djungelböckerna och Hafvets hjältar 15—16.

nyutkommen speciell sådan, som vid julars förekomma i dagspressen. I några tidningar utplockar anmälaren de i hans tycke bästa och sämsta böckerna, anbefaller de förra, varnar för de senare; i andra passerar nästan allt utkommande revy. Båda sätten ha sina goda sidor; hufvudsaken är att en afdelning af recensionerna ägnas åt denna litterutur. En iakttagelse som jag varit i tillfälle göra vid dessa anmälningar anser jag värd att nämna. De läsas ofta af barnen själfva; det är därför ej lämpligt, att där lämnas utförliga redogörelser för innehållet; för barnen minskas därigenom mången gång intresset för boken i fråga. För den åldern, då mysticismen angående julklapparna är af så stor charme bör något af densamma bevaras äfven åt julklappsböckerna.

En åtgärd, hvarigenom dessa anmälningar skulle vinna betydligt i värde och tjäna till ändå bättre ledning vore, om där i en liten artikel till slut nämndes de böcker bland den öfriga nyutkomna litteraturen som vore lämpliga att komma i fråga vid valet af ungdomslektyr. Så mycket omdöme i denna fråga har man skäl att fordra af litteraturanmälare, att de skulle kunna afgöra hvad som i den litteratur de granska är särskildt lämpligt för ungdom.

Ehuru ungdomens nöjesläsning egentligen är en hemmets angelägenhet, bör dock skolan ej

stå alldeles utanför densamma. Den är i tillfälle att på olika sätt bidraga till denna läsnings höjande. Lärare och lärarinnor kunna intressera sig för barnens nöjesläsning i allmänhet och ge anvisning på lämplig litteraturläsning inom sina respektive ämnen; vidare kunna de fästa uppmärksamheten på lämpliga tidpunkter för olika böcker, så att till exempel Fältskärns berättelser läsas ungefär vid den tid då Gustaf II Adolf läses i skolan, Karolinerna, när Karl XII är föremål för studium och ej tvärtom, Franska revolutionen (Carnot), när den perioden genomgås i skolan, och på samma sätt inom öfriga ämnen, litteraturhistoria, geografi, naturkunnighet och så vidare. Äfven i hemmet bör man ju låta sig angeläget vara att i någon mån åstadkomma ett visst samband mellan skolundervisningen och litteraturläsningen.

Hänsyn till den synpunkten, som dock ej bör bli den dominerande, föranleder, att man kan låta barnen ha flera böcker i gång samtidigt — något som äfven i andra afseenden kan vara fördelaktigt, om det ej blir regel. Mot detta att barnen skola »läsa två böcker på en gång» ställa sig de flesta afvisande, när det ej gäller läxböcker förstås. Man kan tro, att de ej tänka sig att den läsningen kan ordnas annorlunda än att vederbörande sutte med en bok i hvar hand och ömsevis läste en sida ur än den ena än den andra. Men liksom man tycker om böcker af olika skäl, likaså fordra många böcker en gifven stäm-

ning för att de skola läsas med fördel. Häraf följer, att det mången gång kan vara det enda riktiga att lämna en bok för en annan, som man för tillfället är mera ägnad att tillgodogöra sig. Somliga böcker fordra till exempel ett tillstånd af fysisk och psykisk spänstighet hos läsaren; andra åter kan man ha vederkvickelse af när man är både lekamligen och andligen trött. Härvid kunna också rent yttre omständigheter spela en liten roll. Jag nämnde en gång för Alvilde Prydz, att jag läst hennes Gunvor Thorsdatter en sommar vid hafvet. »Ja, den boken passar att läsa vid hafvet», svarade hon. I det yttrandet ligger kanske något att taga vara på.

En gång hörde jag en liten flicka tala om sin »glada bok» och sin »ledsna bok», i den mening att den förra ville hon helst läsa, när hon själf kände sig glad, den andra, när hon var bedröfvad till sinnes.

Ett medel att utöfva ett godt inflytande på ungdomens fria läsning har skolan genom *lärjungebiblioteken*, för så vidt desamma ha ett lämpligt innehåll och utlåningen skötes med förstånd, bland annat med iakttagande af den individualisering som respektive lärare och lärarinnor, med kännedom om barnens begåfning, intresse och uppfattningsförmåga äro i tillfälle att göra, så att ej skolans roliga böcker komma liksom läxorna att läsas klassvis. Af de mest anlitade böckerna böra många exemplar anskaffas, så att så många som möjligt bli i tillfälle att låna dem flera gånger

och behålla dem länge; barnens egen önskan om hvad de vilja låna bör som regel bifallas. Vid inköpen böra de lämpliga böcker särskildt komma i fråga, som det är mindre sannolikt att barnen äga tillgång till hemma.

Inom ramen för en undersökning af ungdomens nöjesläsning falla äfven *tidningarna*. Detta kapitel är kinkigt nog och torde vålla många föräldrar bekymmer. Som regel borde väl uppställas att i hem med uppväxande ungdom skandalpressens alster böra vara bannlysta. Men för öfrigt synes mig förbud mot läsningen af vissa tidningar som finnas inom hemmet vara ett oklokt och vådligt tilltag. Dylika förbud innebära alltid en frestelse till olydnad och svek, drabbar på samma gång barnens tillåtliga, för att ej säga högst önskvärda intresse för dagens företeelser på olika områden, beröfvar dem ett bildningstillfälle och väcker hos dem en upprorisk stämning, i den mån de se far och mor med ifver studera den förbjudna tidningen.

Jag tror det klokaste och riktigaste är att inom hemmet lämna barnen full frihet vid tidningsläsningen. Ställer man i öfrigt på bästa möjliga sätt med deras fria läsning, så att de, för att få sitt läsintresse tillfredsställdt, ej bli alltför mycket hänvisade till tidningarna, torde de unga, vid sidan af den obestridliga nytta studiet af dem skänker, ej taga skada af deras eventuellt dåliga inflytande. Ett dylikt är nämligen ingalunda uteslutet. Äfven den förstklassiga pressen skattar allt-

somoftast åt den bildade allmänhetens skandalhunger. Men det gäller här på samma sätt som vid hela nöjesläsningens ordnande att liksom vid all uppfostran, fysisk och psykisk, på ett förståndigt sätt stärka och härda organismen, så att den reagerar mot de dåliga inflytelser af olika slag, som ändå ovillkorligen komma i dess väg, och ej lägga hufvudvikten på att med ängslig noggrannhet undanrödja hvarje liten bacill som kan tänkas förorena organismen. Vi kunna ju aldrig garantera barnen en fullständig oberördhet med allt ondt i världen, ej sätta dem i glasskåp och isolera dem från allt som kan tänkas utöfva ett dåligt inflytande. Med allt vårt ängsliga arbete härför skola vi ändå alltid glömma någon liten mistelten som kan bli ett sårande vapen. Må vi visst söka göra barnen goda, rena och ljusa som Balder, men på samma gång ge dem en rustning, mot hvilka de giftiga pilarna studsa. och ej lita på att vi lyckats undanrödja alla sådana. Alltför ofta ser man hur de mest ängsligt bevakade barnen äga den minsta andliga motståndskraften, när det gäller att reda sig på egen hand.

Hvad nu särskildt nöjesläsningen beträffar måste ju slutmålet vara att göra oss själfva öfverflödiga, bortfallande af allt förmynderskap. Jag hörde en gång en mor, på tillfrågan om hennes dotter fick läsa en viss namngifven bok, svara: »Ja, det får hon göra hur hon vill. Hon är nu tjugu år. Hittills ha vi efter bästa förmåga sökt

ordna hennes läsning. Nu får hon ta den på sitt eget ansvar, och jag hoppas hon skall vara i stånd att rätt bedöma och tåla vid äfven en dålig bok.» Detta uttryck »tåla vid äfven en dålig bok» fäste sig i mitt minne. Skulle man ej kunna säga, att först när vi uppnått äfven det målet ha vi fullt lyckats i vår sträfvan att på bästa sätt ordna och leda ungdomens litteraturläsning? Trots allt vårt vaktande falla förr eller senare äfven dåliga böcker i de ungas händer; det gäller då att de bestå profvet att tåla vid dem och rätt bedöma dem. »För den som aldrig varit i strid är det ej svårt att hålla blank sköld», heter det.

Till sist ännu en synpunkt, den rent nationella. Det ligger i sanning ett kraftigt medel till fosterlandskänslans fördjupning, till svenskhetens utveckling hos vår ungdom genom att den lär sig att i dess mest upphöjda alster känna och älska vår härliga svenska diktning, våra fäders saga och sång och hvad vår egen tid har att ge oss bäst och lifskraftigast.

Jag har i min föregående framställning sökt visa hvilka brister jag tror vidlåda ungdomens litteraturläsning, påpekat att för att höja densamma fordras vid urvalet hänsyn till långt flera och långt viktigare synpunkter än att boken skall vara skrifven speciellt för barn, »tryckt i år» och etiketterad giftfri, samt nämnt några i mitt tycke lämpliga åtgärder ägnade att häfva ungdomens

obekantskap med litteraturen och åstadkomma ett djupare tillägnande och större behållning af det lästa.

Väl vet jag, att mycket mer är att andraga i denna fråga, och jag gör ingalunda anspråk på att ha behandlat den utförligt; jag har endast kunnat lämna ett litet bidrag till diskussionen om denna för vår uppväxande ungdom viktiga angelägenhet; och jag är öfvertygad att föräldrar, ungdomen själf och andra intresserade sitta inne med kunskap och erfarenheter, som skulle kunna ge denna sak en mycket mångsidigare belysning än den jag här i största anspråkslöshet mäktat åstadkomma.

Mitt varma intresse för frågan, min önskan att densamma måtte bli föremål för ompröfning och diskussion, den erfarenhet jag själf varit i tillfälle att göra och hvad jag om andras inhämtat och ej minst andras tystnad må gälla allt hvad det kan som ursäkt för att jag alls tagit till orda.

Albert Bonniers förlag.

Populär-Vetenskapliga Afhandlingar.

1. **Kärleken.** En psykologisk studie af CHARLES RICHET. Öfver[s] från franskan. 50 öre.
2. **Lyxen** af EMILE DE LAVELEYE. Bemynd. öfvers. från franska[n] 60 öre.
3. **Materialismen i skönlitteraturen** af OLA HANSSON. 50 ö[re]
4. **Konsten att förlänga lifvet** af prof. W. EBSTEIN. 60 öre.
5. **Om hundra år.** Sannolikhetsberäkningar om nationernas framti[da] utveckling af CHARLES RICHET. Bemynd. öfvers. Med grafiska tabeller. 1: 25.
6. **Leo Tolstoy,** en psykologisk studie af KARL AF GEIJERSTA[M] 1: 50.
7. **Den mänskliga tillvarons gåta.** Inledning till studiet af själ[en] lifvets hemligheter af d:r C. DU PREL. 1: 25.
8. »**Missbrukad Kvinnokraft**» och »*Naturenliga arbetsområden f[ör] kvinnan*». Tvenne föredrag af ELLEN KEY. *3:e upplaga* 50 öre.
9. **Kvinno-psykologi och kvinnlig logik.** En studie och ett försv[ar] af ELLEN KEY. 1: 50.
10. **Om psykisk energi.** Ett utkast af ALLEN VANNÉRUS. 60 ö[re]
11. **Till Boströms teoretiska filosofi.** En kritisk studie af ALLE[N] VANNÉRUS. 2 kr.
12. **Om sång** af ALGOT LANGE. 1: 50.
13. **Emanuel Swedenborg, August Strindberg och Det ondas problem.** Ett föredrag af ALBERT BJÖRCK. 50 öre.
14. **Vegetarianism och naturläkekonst.** Allmänfattlig hälsovård[s]lära af MICH. LARSEN. Bemynd. öfvers. 1 kr.
15. **Nervsvaghet kan botas.** Populär framställning af LEBERECHT 60 öre.
16. **Druidismens historia** af I. A. DAVIDSSON. 1 kr.
17. **Lungsot kan botas.** Sanatorierna och sanatorievården, af [E.] NILSSON, reg.-läkare. Med 4 illustr. 50 öre.
18. **Om tonbildning i sång och tal** af ALGOT LANGE. Föredra[g] hållna i Stockholm och Helsingfors. 2: 50.
19. **Alkoholmissbruket** af prof. CURT WALLIS. Med 42 figurer [i] texten. 1: 25.
20. **Hvad vi behöfva.** En blick på samtidens vetande och tro, a[f] prof. VITALIS NORSTRÖM. 1: 25.
21. **Våra barns sedliga uppfostran.** Ett föredrag af ÅGOT GJEM[-] SELMER. Bemynd. öfvers. från norskan. 1 kr.
22. **De första arierna** af I. A. DAVIDSSON. 75 öre.
23. **Om ungdomens sedliga uppfostran** af D:r ELLEN SANDELIN 1 kr.

Gaylord Bros.
Makers
Syracuse, N. Y.
PAT JAN. 21, 1908

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 061570294